

NATURVÅRDSPROGRAM FÖR HÖRBY KOMMUN

FÖRORD

Välkommen att ta del av Hörby kommuns naturvårdsprogram

Naturvårdsprogrammet är ett av flera underlag i kommunens miljöarbete. Hörby kommun har en varierad och artrik natur med höga värden som bidrar till den biologiska månfalden. Inom kommunen finns unika förutsättningar för ett utvecklat samspel mellan människa, natur och kultur. Närheten till naturen, dess rika utbud av upplevelser och höga natur- och kulturvärden bidrar starkt till kommunens attraktivitet. När vi nyfiket ger oss tid att uppleva naturen, runt knuten eller lite längre bort, finns det hela tiden mer att upptäcka. Välkommen ut i naturen, allt från slätten med sina vidder och fält eller till skogen med sin trolska skönhet och tystnad.

”Nattens dimmor har skingrats och morgonsolen belyser Ringsjön och stränder, kanske Skånes största skönhet. I sanningen, urinnevånarna, som här har byggt påbyggnader, kastat upp ättehögar, slipat de vackra stenyxorna, gjutit och ciselerat de smakfulla bronssakerna, hade ett öppet öga för naturens skönhet och leddes sannolikt hit av minnen från skogen och sjö och ej från havet.”

Citatet är hämtade ur Samlade skrifter av August Strindberg, tjugosjunde delen, Prosabitar från 1890-talet.

Arbetet med naturvårdsprogrammet är finansierat med statligt stöd från den lokala naturvårdssatsningen LONA.

Naturvårdsprogrammet har tagits fram inom ett LONA-projekt under 2017-2021.

INNEHÅLL

DEL 1 BAKGRUND & NULÄGE

Inledning	6
De nationella miljömålen	11
Naturen i Hörby kommun	18
Vatten och vattenområden	21
Invasiva och främmande arter	24
Skyddad natur	30

DEL 2 STRATEGIER FÖR NATURVÅRDEN

Strategi för naturvårdsarbetet	41
--------------------------------	----

DEL 3 OBJEKTSKATALOG

Metodik för naturvärdesinventering	48
Objektsbeskrivningar	52

Författare

Redaktör och huvudförfattare till dokumentet är Mikael Ulvholt, kommunekolog hos Hörby kommun. Text till objektbladen har författats av Örjan Fritz & Andreas Malmqvist (Naturcentrum AB), samt av Ville Ljungström Rautiainen & Johanna Edvinsson (Hörby kommun),

Text, kartor och illustrationer har delvis hämtats ur Hörby kommuns Översiktsplan

Fotografier

Om inget annat anges: Mikael Ulvholt & Ville Ljungström Rautiainen (Hörby kommun), Örjan Fritz & Andreas Malmqvist (Naturcentrum AB). Linn Karlsson foto sidan 8 & 16, Josefine Liljegren foto sidan 17 & 47.

Alla fotografier i dokumentet tillhör Hörby kommun och är skyddade enligt upphovsrättslagen.

Kartor

Geoinfo Mittskåne, Hörby & Höör kommun

1. BAKGRUND & NULÄGE

INLEDNING

VAD ÄR ETT NATURVÅRDSPROGRAM?

Naturvårdsprogrammet är ett kunskaps- och planeringsunderlag som pekar ut och beskriver de naturvärden som finns i Hörby kommun. Förutom strategier för naturvårdsarbetet innehåller naturvårdsprogrammet en objektiv kunskapssammanställning som pekar ut de mest värdefulla naturområdena i kommunen. Ett naturvårdsprogram utgör ett rådgivande underlag till all fysisk planering och myndighetsutövning, både på kommunal- och regional nivå. Det ska även vara ett stöd och källa till inspiration i allt arbete som rör mark, vatten och natur.

Programmet kan användas av kommunens tjänstepersoner, privatpersoner, konsulter, ideella föreningar och alla andra som är intresserade och söker kunskap om naturen i Hörby kommun. Ambitionen är att nyfikna och intresserade ska söka sig ut och uppleva kommunens intressanta natur.

BAKGRUND

År 2001 antogs Hörbys naturvårdsplan. Planen bestod av en objektskatalog som beskrev 109 särskilt värdefulla objekt med förslag på lämpliga åtgärder för att bibehålla dess värden. Objektskatalogen byggde på en kommunövergripande naturvårdsinventering som till stor del genomfördes sommaren 1998. Planen har bland annat fungerat som ett underlag i planeringssammanhang och en del av kommunens Översiktsplan (ÖP) 2016. I samband med arbetet med ÖP gjordes en översiktlig inventering av vissa objekt i naturvårdsplanen och det konstaterades att det hade hänt en del i Hörbys natur sedan förra planen. Genom till exempel igenväxning och exploatering har landskapet förändrats och kunskapsläget har utvecklats sedan kommunens naturvårdsplan togs fram 2001. Det var därför dags för en revidering. Av den anledningen ansökte kommunen 2017 bidrag till Lokala Naturvårdssatsningar (LONA) för en uppdatering av naturvårdsplanen. Ansökan beviljades och arbetet med att ta fram ett naturvårdsprogram startades 2018. Flera objekt har utgått eller styckats upp i mindre och nya objekt har upptäckts. I och med detta naturvårdsprogram har kunskapsläget om naturvärden i kommunen ökat väsentligt.

SYFTE

Naturvårdsprogram för Hörby kommun ska ge den övergripande inriktningen på kommunens naturvårdsarbete. I text, bild och kartor ska naturvårdsprogrammet redovisa kända objekt med höga naturvärden. Detta ska sedan utgöra underlag för all kommunal planering på både översikts- och detaljplanenivå samt vara vägledande i den allmänna skötseln av mark och vatten. Programmet är även användbart som underlagsmaterial vid information och råd till markägare och brukare och som informationskälla för skolor och kommunala förvaltningar. Programmet ska också vara en allmän kunskapsbank över kommunens natur och en inspirationskälla för fortsatta upptäckter av Hörbys natur. Förhoppningen är att programmet ska kunna tilltala och vara till nytta för såväl specialintresserade som en mer brett intresserad allmänhet.

ARBETE MED NATURVÅRD

Biologisk mångfald och Ekosystemtjänster

Varje kommun har ett stort ansvar för sitt lokala naturvårdsarbete. Det gäller både inom fysisk planering och vid genomförandet av konkreta naturvårdsåtgärder. I mångt och mycket handlar naturvårdsarbetet om att bevara biologisk mångfald.

Den rikedom av ekosystem, arter och gener som omger oss brukar benämnas biologisk mångfald. Biologisk mångfald är det naturkapital som bland annat tillhandahåller ekosystemtjänster som grundval för vår ekonomi. Dessa ekosystemtjänster kan delas in i olika grupper, beroende på vad de bidrar med:

- **stödjande ekosystemtjänster:** innefattar de grundläggande ekosystemfunktioner som är en förutsättning för de andra ekosystemtjänsterna, till exempel produktion av näringsrik jord, fotosyntes och cirkulation av näringsämnen och vatten
- **reglerande ekosystemtjänster:** omfattar ekosystemtjänster som påverkar och reglerar miljöfaktorer, till exempel klimatreglering genom kolinlagring, rening av vatten och luft, nedbrytning av organiskt material och pollination
- **försörjande ekosystemtjänster:** inkluderar alla de varor som ekosystemen producerar och vi nyttjar, till exempel mat, vatten, medicin, fibrer och trä
- **kulturella ekosystemtjänster:** innefattar alla de mer ogripbara tjänster som ekosystemet bidrar med, till exempel rekreation, ekoturism, inspiration, hälsa, kunskap och skönhet

Denna mångfald är vår livförsäkring som ger oss mat, dricksvatten och ren luft, skydd och medicin, mildrar naturkatastrofer, motverkar skadegörare och sjukdomar och bidrar till att reglera klimatet. Försämringar eller förluster av arter och deras livsmiljöer riskerar att innebära en förlust av ekosystemtjänster och därmed den välfärd, sysselsättning och skydd som naturen ger oss, vilket innebär att vårt eget välbefinnande äventyras. Att skydda och förvalta naturen så att biologisk mångfald gynnas är alltså grunden för naturvårdsarbetet.

Biologisk mångfald eller biodiversitet som det också kallas är den samlade variationen av alla organismer och livsmiljöer (biotoper) som finns i ett område. Betydelsen inkluderar flera dimensioner som genetisk mångfald, mångfald av olika arter och en mångfald av ekosystem. De olika typerna av mångfald hänger ihop i ett komplext samband och naturvårdsarbete kan ses som ett medel att uppnå målet, biologisk mångfald.

Effektivt naturvårdsarbete måste bedrivas på flera fronter. Det kan handla om att långsiktigt bevara och skydda områden med höga naturvärden från exploatering av olika slag men det kan också handla om att sköta och utveckla områden så de befintliga naturvärdena bevaras. Exempel på detta är att upprätthålla hävden i betesmarker för att gynna en hävdberoende flora samt motverka igenväxning av landskapet. De senaste decennierna har man även börjat att nyskapa natur i form av våtmarker, ofta med syfte att skapa livsmiljöer för växter och djur samt reducera läckage av näringsämnen. Att nyskapa våtmarker kan också jämna ut flödestoppar och på så vis minska risken för översvämningar.

Konventionen om biologisk mångfald undertecknades vid FN:s konferens om miljö och utveckling (i Rio, 1992) och trädde i kraft 1993, då även Sverige undertecknade den. Tillsammans med andra länder har Sverige därmed förbundit sig att arbeta för bevarandet och utvecklandet av biologisk mångfald. I stor utsträckning kopplar vi i Sverige målen för arbetet inom konventionen till våra nationella miljökvalitetsmål och etappmål för miljömålen. Ramarna anges även i miljöbalken och i regeringens proposition ”En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster” (2014). Genom propositionen införlivades de tjugo så kallade ”Aichi-målen” i Sveriges inhemska miljömålsarbete. Ett av de fem strategiska målområdena är att situationen för den biologiska mångfalden ska förbättras genom skyddsåtgärder. Minst 17 procent av alla land- och sötvattenområden ska omfattas av områdesskydd eller motsvarande. Utrotningen av arter ska stoppas. Skåne är uppe i knappt 4 procent.

Tillståndet för biologisk mångfald

Den biologiska mångfalden kan liknas vid människans och naturens immunförsvar. Ett stort hot mot mänskligheten är just förlusten av biologisk mångfald.

Nationellt anses cirka 10 procent av alla växt- och djurarter vara direkt hotade av utrotning och ytterligare ungefär 10 procent anses ligga på gränsen till utrotning. Orsaken är främst att arternas livsmiljöer förändrats eller i värsta fall försvunnit helt. Enligt rödlistan 2015 är de faktorer som påverkar flest antal rödlistade arter skogsavverkning och igenväxning. Avverkning av skog gör att arealen skogsmark med naturliga strukturer och en naturlig dynamik minskar och därmed livsmiljön för ett stort antal arter. Problematiken kring igenväxning är mer mångbottnad och påverkas av fler faktorer. Bristande hävd (bete och slåtter) är en betydande faktor men även gödsling och trädplantering av främst gran är betydande orsaker till att det öppna landskapet sluts.

För att motverka förlusten av biologisk mångfald har EU:s medlemsländer antagit Art- och habitatdirektivet. Vart sjätte år lämnar EU:s medlemsländer in en statusrapport över sitt arbete med att motverka förlust av biologisk mångfald. Sverige redovisar resultaten från övervakningen för de 166 arter och 89 naturtyper i Sverige som omfattas av direktivet till EU. Resultatet kan liknas vid en sorts hälsoundersökning av den biologiska mångfalden i den svenska naturen.

Sveriges senaste rapport visar att hälsoläget för biologisk mångfald i Sverige överlag är fortsatt dåligt och rör sig i negativ riktning. För att vända trenden och bevara biologisk mångfald är det viktigt att åtgärdsarbetet fortsätter och helst utökas.

Den nationella rödlistan

Tillståndet för Sveriges växter, djur och svampar bedöms vart femte år i den s.k. rödlistan som tas fram av ArtDatabanken. Det är genom ett stort samarbete med många olika artexperter som rödlistan tas fram. Listan omfattar arter som har minskat eller har små populationer och därmed löper ökad risk att dö ut från landet.

Rödlistan fastställs sedan av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Den senaste rödlistan presenterades 2020 och ersätter listan från 2015. I detta naturvårdsprogram skedde inventeringar under den förra rödlistan (2015) varför hänvisningar till rödlistan i objektsbeskrivningarna utgår från denna. Skog och jordbruksmark är de två viktigaste miljöerna för rödlistade arter och här är det avverkning och förändring i jordbrukslandskapet som upphävd hävd, skogsplantering på jordbruksmark, intensifierat jordbruk mm som utgör de största hoten. Rödlistan ligger till grund för bedömning om fridlysning och framtagande av åtgärdsprogram. I rödlistan från 2015 påpekas att den negativa påverkan som svenska arter utsätts för har varit konstant de föregående 15 åren. På nationell nivå kan ingen förbättring märkas för den biologiska mångfalden under dessa 15 år. I Artportalen (www.artportalen.se) kan alla rapporter artfynd eller söka arter.

Nationella rödlistans hotkategorier baserat på utdöenderisk:

1. Nationellt utdöd – RE (Regionally Extinct) Försvunnit från landet.
2. Akut hotad – CR (Critically Endangered) Extremt stor risk att dö ut i vilt tillstånd inom en mycket nära framtid.
3. Starkt hotad – EN (Endangered) Mycket stor risk att dö ut i vilt tillstånd inom en mycket nära framtid.
4. Sårbar – VU (Vulnerable) Stor risk att dö ut i vilt tillstånd i ett medellångt tidsperspektiv.
5. Nära hotad – NT (Near Threatened) Riks för utdöende om trenden fortsätter.
6. Kunskapsbrist – DD (Data Deficient) Misstanke om att arten kan vara hotad eller till och med försvunnen.
7. Livskraftig – LC (Least Concern)

Arter i kategorierna 1-6 (RE – DD) benämns som rödlistade, medan arter i kategorierna 2-4 (CR – VU) benämns som hotade.

Utöver den nationella rödlistan är artskyddsförordningen ett viktigt verktyg i naturvårdsarbetet. Mycket av förordningens innehåll har sitt ursprung i EU:s art- och habitatdirektiv och har genom förordningen blivit en del av den svenska lagstiftningen. Det är bland annat förbjudet att skada eller förstöra arternas (alla vilda fåglar och de arter som är markerade med "n" eller "N" i förordningens bilaga 1) fortplantningsområden eller viloplats, oavsett om det sker avsiktligt eller oavsiktligt. Förordningens bestämmelser gäller även då detaljplaner eller bygglov vunnit laga kraft. Om en planerad åtgärd riskerar att skada eller förstöra en livsmiljö för en art listad i bilaga 1 kan kommunen ansöka om dispens hos länsstyrelsen. I naturvårdsverket handbok för artskyddsförordningen från 2009 redogörs för hur förordningen ska tillämpas.

DE NATIONELLA MILJÖMÅLEN

Sverige har ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål.

Regeringen och riksdagen har beslutat att alla gemensamt ska arbeta för att uppnå ett långsiktigt hållbart samhälle. Vi ska till nästkommande generation lämna över ett samhälle där de största miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Generationsmålet

Generationsmålet är ett inriktningsmål som anger den politiska inställningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljökvalitetsmålen ska uppnås. Som inriktningsmål ska generationsmålet ge miljöpolitiken vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsanpassning som krävs för att önskad miljökvalitet ska kunna uppnås.

Generationsmålets innebörd

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska vara fullgjorda inom en generation och att miljöpolitiken ska inriktas på att uppnå det här:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och att deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen
- hushållningen med naturresurserna är god
- andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt

16 nationella miljökvalitetsmål

Som ett riktmärke för miljöarbetet har riksdagen förutom generationsmålet fastslagit 16 nationella miljökvalitetsmål. Miljömålen berör alla och gemensamt ska vi ta samma hänsyn till ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter i vårt agerande. Arbetet för att uppnå ett hållbart samhälle bedrivs samtidigt på många olika nivåer. Hörby kommun berörs av 14 av de nationella miljökvalitetsmålen och det nationella generationsmålet.

Miljökvalitetsmålen beskriver det miljötillstånd i Sverige som arbetet med miljön ska leda till.

Det finns 16 nationella miljökvalitetsmål. Bland dem finns fem som har extra stor relevans för naturvårdsprogrammet:

- begränsad klimatpåverkan
- frisk luft
- bara naturlig förorening
- giftfri miljö
- skyddande ozonskikt
- säker strålmiljö
- ingen övergödning
- **levande sjöar och vattendrag**
- grundvatten av god kvalitet
- hav i balans samt levande kust och skärgård
- **myllrande våtmarker**
- **levande skogar**
- **ett rikt odlingslandskap**
- storslagen fjällmiljö
- god bebyggd miljö
- **ett rikt växt- och djurliv**

Målen om skärgård och fjällmiljö är inte relevanta för Hörby kommun.

Hörbys miljömålsprogram

Nuvarande miljömålsprogram antogs 2015 och täcker in flera olika områden. Miljömålsprogrammet är ett dokument som visar hur vi i Hörby ska arbeta för att nå miljömålen som gäller hela Sverige. Målet med programmet är att bättra ta hand om natur- och kulturvärden, bättra på folkhälsan och öka användandet av förnyelsebara bränslen.

Hörbys miljömålsprogram består av tre delar:

- En del som berättar om bakgrunden och målsättningarna som gäller för hela landet, och hur det ser ut i Hörby just nu.
- En del där du kan se vilka åtgärder vi ska göra för att nå de nationella målen här i Hörby. Här står också vem som ansvarar för vad, hur lång tid åtgärderna ska ta och hur mycket det får kosta.
- En del som innehåller en uppföljningsplan där det står hur uppföljningen ska gå till och vad som ska följas upp.

Grönstruktur i Skåne

Begreppet Grönstruktur är sektorsövergripande och många discipliner behöver samverka i frågor som berör den gröna strukturen. Naturvård, friluftsliv, fysisk planering, kulturmiljövård och turism är exempel på ämnesområden som behöver samarbeta för att skapa en bra helhetslösning för de gröna värden. För att åstadkomma detta behöver kunskapen öka om vad grönstruktur är och vilka värden den representerar, inte bara bland planerare och beslutsfattare utan hos befolkningen i allmänhet. Förutom för den biologiska mångfalden har den gröna strukturen betydelse för bland annat folkhälsan genom förebyggande hälsovård, återhämtning och rehabilitering. Region Skåne har tagit fram rapporten Grönstruktur i Skåne - Strategi för en utveckling av grön struktur. Syftet med rapporten är att visa på utvecklingsmöjligheter för de gröna strukturerna i Skåne och inspirera kommunerna att vidareutveckla grönstrukturerna. Utöver det vill man också skapa dialog och samsyn med berörda parter.

Grönstrukturerna i Skåne har precis som tätorterna en flerkärnig struktur. I nordost är den mer tät medan de i sydväst är mer glesa. Det motsatta gäller för tätorterna och det råder en negativ relation mellan grönstrukturerna och tätortsstrukturerna. På sina håll kan därför de tätortsnära grönområdena vara särskilt viktiga att utveckla. Inte bara för att minska behovet av resande utan även för att öka livskvaliteten för invånarna. Precis som tätorterna behöver grönområden en infrastruktur som binder dem samman för att kunna upprätthålla sina funktioner, så kallad grön infrastruktur.

På uppdrag av regeringen har Länsstyrelsen i Skåne tagit fram Handlingsplan för grön infrastruktur. Handlingsplanen är ett kunskaps- och planeringsunderlag för grön infrastruktur. I Sverige finns följande definition av grön infrastruktur: "Ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet"

Länsstyrelsen har av Naturvårdsverket fått i uppdrag att utveckla, samordna och genomföra regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Det är ett löpande arbete som involverar flera aktörer som till exempel markägare, myndigheter, kommuner och föreningsliv.

Ansvarsbiotoper

Ansvarsbiotoper är miljöer som är särskilt viktiga att värna och där exempelvis en kommun, ett län eller ett land har ett ansvar på grund av särskilt stora förekomster eller kvaliteter av biotopen. Genom att föra fram ett antal kommunala ansvarsbiotoper kan prioriteringar inom det kommunala naturvårdsarbetet underlättas. De utpekade ansvarsbiotoperna är miljöer som kommunen bedöms ha ett särskilt ansvar för i ett regionalt, nationellt eller till och med internationellt perspektiv. Ansvarsbiotoperna utgör biologiskt värdefulla naturmiljöer med liten och ofta minskande utbredning men där en stor andel eller särskilda kvaliteter finns i kommunen.

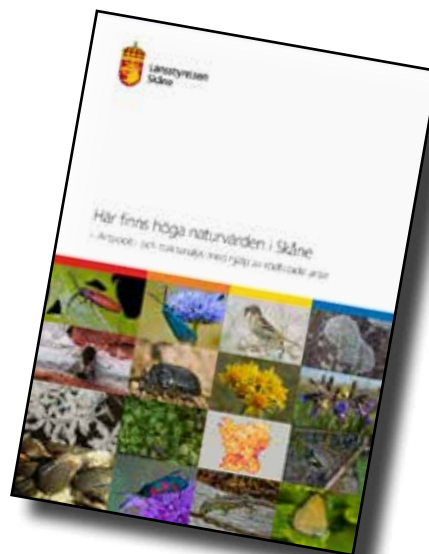
Det regionala naturvårdsarbetet har i ett antal rapporter resulterat i ett antal utpekade värdetrakter. Dessa värdetrakter är områden med en koncentration av höga biologiska värden. Värdet har ofta en koppling till geologiska förutsättningar, lång brukningskontinuitet eller andra historiska eller naturgivna skäl.

Länsstyrelsen i Skåne tillsammans med Skogsstyrelsen tog 2006 (reviderad 2019) fram en regional strategi för formellt skydd av skog. Rapporten utgick från en nationell strategi framtagen av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. Strategin syftar bland annat till att visa vilka skogstyper och trakter som bör prioriteras vid beslut om bildande av naturreservat och biotopskyddsområden eller för upprättande av naturvårdsavtal. Sverige bedöms ha ett nationellt ansvar för ädellövskogar i nemoral och boreonemoral region, hassellundar samt triviallövskogar med ädellövsinslag.

I den regionala strategin lyfts ett antal skånska ansvarsbiotoper. Hit hör bokskog, ekskog, blandädellövskog, trädbärande ängar och hagar, klibbalskog samt tallskog. Flertalet av dessa skogsbiotoper förekommer i Hörby kommun men i varierande omfattning och kvalitet. Av de arton utpekade värdetrakterna är det området ”Centrala Skånes basaltsberg och Ringsjöbygden” som berör Hörby kommun.

Inom ramen för arbetet med Länsstyrelsens nya naturvårdsstrategi för Skåne tog Länsstyrelsen 2014 fram rapporten ”Här finns höga naturvärden i Skåne – Artpools – traktanalys med hjälp av rödlistade arter”. I rapporten lyfts de särskilt artrika trakterna baserat på förekomsten av rödlistade arter och var i det skånska landskapet det finns värdekärnor för biologisk mångfald. Arter har grupperats utifrån deras olika krav på livsmiljöer och var de finns i landskapet har illustrerats med hjälp av så kallade artpoolskartor. På dessa kartor framträder vissa områden mer än andra områden i landskapet genom att de har fler arter och dessa artrika områden kan pekats ut som värdetrakter för den specifika artpoolen. Samtliga värdetrakter finns representerade i Hörby i varierande omfattning. Av naturliga förutsättningar finns det inte så hög andel av strandängar och sandmarker i Hörby. Rapporten ska utgöra ett planeringsunderlag för det fortsatta naturvårdsarbetet i länet.

Utifrån dessa rapporter och utifrån fältinventeringar i samband med detta naturvårdsprogram bör det för Hörby kommuns del i första hand vara blandädellövskog, ekskog, sumpskog, och gräsmarker som ska ses som särskilt prioriterade biotoper och därmed kommunens ansvarsbiotoper. I dessa miljöer finns i kommunen en mycket rik biologisk mångfald med kvalitéer av såväl regional, nationell och sannolikt även av internationell klass.

Kommunala ansvarsarter

En ansvarsart kan betraktas som en art som är sällsynt eller hotad där en stor del av den av den totala förekomsten finns inom en begränsad del av artens utbredningsområde. Den nation, region eller kommun som hyser de flesta individer av en viss art kan då sägas ha ett särskilt ansvar eftersom den sannolikt hyser en betydelsefull del av populationen och har därigenom ett särskilt ansvar för den artens bevarande. Mer information finns i Länsstyrelsens publikation "Kommunala ansvarsarter i Skåne" (2017). I denna föreslår Länsstyrelsen några arter som varje kommun har ett särskilt ansvar för.

Arterna är också representanter för ovanliga naturmiljöer och åtgärder för att gynna ansvarsarterna kan öka intresset för arterna och deras biotoper och därigenom spridas till den naturintresserade allmänheten. Arbetet kan på sikt leda till att förbättra förutsättningarna för dessa naturmiljöer vilket även gynnar flera andra arter som har liknande krav på livsmiljön. I länsstyrelsens rapport identifieras fyra olika steg i det artinriktade naturvårdsarbetet.

1. öka kunskapsnivån och ta reda på fakta om arten/arterna
2. sprida informationen om arten/arterna
3. ta hänsyn till arten/arterna i den kommunal planeringen
4. genomför riktade åtgärder för att gynna arten/arterna på plats

Granspira kategori NT

För Hörby kommun föreslår länsstyrelsen följande arter:

Kärhvaxter: granspira [NT]

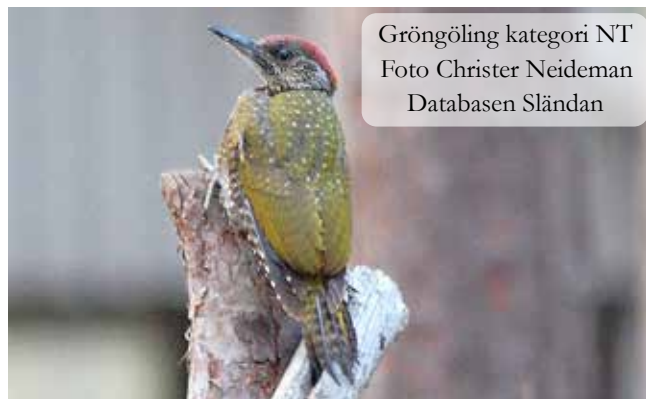
Storsvampar: saffranstikka [CR]

Evertebrater (insekter): *Chrysolina sturmi* (bladbagge) [VU]

Fåglar: gröngöling [NT], fiskgjuse [LC]

(Arter i fetstil har mer eller mindre sin tyngdpunkt i kommunen)

Gröngöling är förutom att vara en ansvarsart även Hörbys kommunfågel. Det var för ca 20 år sedan som Skånes Ornitologiska förening i samarbete med Kristianstadsbladet tog fram en representativ fågelart för varje kommun i Skåne. Det var för att locka kommunerna att ta någon form av ansvar för arten och symbolisera sig med arten, som det utsågs en fågel för varje kommun.

Gröngöling kategori NT
Foto Christer Neideman
Databasen Sländan

MILJÖBALKEN

I miljöbalken regleras mycket av det arbetet som bedrivs inom naturvårdsområdet. Miljöbalken trädde i kraft 1999 och kan sägas vara den viktigaste lagen som berör naturvården och naturvårdsintresset. Miljöbalken är inte den första lagstiftningen inom naturvårdsområdet utan den samlade ihop ett flertal lagstiftningar, varav en del sträcker sig tillbaka till 1909 då våra första nationalparker avsattes. Syftet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer ska kunna leva i en hälsosam och god miljö. I miljöbalken klargörs att naturen inte bara är värdefull som livsmiljö för människor, djur, växter och andra organismer utan har ett eget värde i sig.

I miljöbalken finns fem grundstenar som ska styra dess tillämpning:

- Hälsa och miljö ska skyddas mot störningar
- Natur- och kulturområden skyddas och vårdas
- Den biologiska mångfalden ska bevaras
- En god hushållning av mark och vatten ska tryggas
- Återanvändning och återvinning ska främjas

Naturvårdsarbete återkommer i flera av balkens kapitel som till exempel de allmänna hänsynsregler (kap 2), grundläggande respektive särskilda bestämmelser för hushållning av mark- och vattenområden (kap 3 & 4), miljökvalitetsnormer (kap 5) skydd av natur, djur och växter (kap 7 & 8). För en utförligare genomgång om naturvården i miljöbalken se naturvårdsverkets hemsida (www.naturvardsverket.se)

Skydd av områden enligt miljöbalken

För att bevara världens natur- och kulturarv är det viktigt med ett långsiktigt skydd enligt lag. Likaså är det viktigt med ett skydd enligt lag för att tillvarata grundläggande värden som rent vatten och ren luft samt oförstörd natur. Miljöbalkens sjunde kapitel innehåller regler gällande skydd av natur. De skydd som används inom naturvårdsarbetet är:

- Nationalpark
- Naturreservat
- Kulturresevat
- Naturminne
- Biotopskyddskyddsområde
- Djur- och växtskyddsområde
- Riksintresse
- Strandskyddsområde

Läs mer om skyddad natur i Hörby på sidan X

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen är en del av Miljöbalken och inarbetad i kapitel 8. Förordningen innebär att vi ska främja hållbar utveckling genom att ta ansvar för att bevara och skydda vilda djur och växter vid förändring av och påverkan på naturen. Vidare innehåller den regler för handel och införsel av arter inom EU:s territorium och regler för vilka arter som är fridlysta. Grunden är EU:s två naturskyddsdirektiv om fridlysning av arter, fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet.

I Sverige är samtliga fågelarter, grod- och kräldjursarter, fladdermössarter och orkidéarter fridlysta. Utöver dessa finns ytterligare ca 300 kärlväxtarter, mossarter, lavar, svamparter, algar, däggdjursarter och ryggradslösa djur som också är fridlysta. Reglerna ser olika ut för olika arter. Landets kommuner har ansvar för flera frågor som berör skyddade arter. Därför är det viktigt att i god tid ha kunskap om vilka arter i artskyddsförordningen som finns i området som är aktuellt för exploatering. Naturvårdsverket har gett ut en handbok som beskriver artskyddsförordningen och även tar upp flera exempel på hur förordningen ska tillämpas.

Fågeldirektivet

Direktivet behandlar bevarande av alla naturligt förekommande fågelarter inom EU:s medlemsländer. Syftet är att bevara, livskraftiga populationer av samtliga fågelarter samt häckningsplatser för hotade fågelarter genom skydd, skötsel, förvaltning och kontroll av fåglarna. Målet är att säkerställa att en gynnsam bevarandestatus uppnås för de arter eller livsmiljöer som omfattas av skyddet.

Art- och habitatdirektivet

Direktivet har antagits av EU:s medlemsländer i syfte att motverka förlust av biologisk mångfald. Det ska ske genom skydd av vissa värdefulla naturtyper och arter samt deras livsmiljöer som är av intresse att bevara för att säkra den biologiska mångfalden inom EU:s medlemsländer.

Natura 2000

De områden som innehåller arter eller naturtyper som listas i fågeldirektivet eller art- och habitatdirektivet kan klassas som Natura 2000-områden. Natura 2000 skapades inom EU för att hejda utrotning av djur och växter samt att förhindra att livsmiljöer förstörs. Natura 2000 är ett europeiskt nätverk för värdefull natur och är en viktig del av EU:s naturvårdsarbete för bevarande av hotade arter och deras livsmiljöer i ett europeiskt perspektiv. Områdena pekats ut av kommissionen efter förslag av respektive medlemsland. Natura 2000-områden klassas automatiskt som riksintresse för naturvården.

ALLEMANSRÄTTEN

Allemansrätten är unik för Sverige och en stor tillgång för både medborgare och besökare. Hörby kommun har med skånska mått mätt en ganska god tillgång på allemansrättslig mark då 50–60 procent av den totala arealen räknas som tillgänglig. Allemansrätten gäller dock enbart för enskildas nyttjande och inte för stora grupper eller kommersiell verksamhet. Allemansrätten är ingen lag och det finns heller inte någon lag som exakt definierar den. Däremot har den sedan 1994 stöd i grundlagen och rätten omges av lagar som sätter gränser för vad som är tillåtet. Detta gör att det inte alltid går att ge exakt besked om vad som är tillåtet att göra i naturen. Naturvårdsverket har sammanfattat allemansrätten i orden Inte störa – inte förstöra.

All mark är inte lika tillgänglig eller nåbar beroende på olika typer av barriärer samt markanvändning i form av till exempel djurhållning, planteringar, militär verksamhet eller andra störningar. Iordningställda strövområden med angoringsplatser för bil, buss och cykel är därför viktiga för att öka tillgängligheten.

De allra flesta besökarna i våra natur- och rekreationsområden lämnar inte de uppmärkta stigarna. Detta kan vara en nackdel då naturen utsätts för ett ökat slitage i just dessa områden, samtidigt som extra känslig natur kan skonas från det högsta besöksstrycket på ett enkelt sätt, ofta enbart genom tydlig uppmärkning av stigar.

INTE STÖRA - INTE FÖRSTÖRA är huvudregeln i allemansrätten

Det här får du göra

- Du får vandra, cykla, paddla, åka skidor och rida nästan överallt i naturen om du inte riskerar att skada gröda eller känslig mark.
- Du får passera betesmarker men du får inte skada stängsel. Om du öppnar en grind måste du stänga den bakom dig. Skrämt eller stör inte betande djur.
- Du får tälta en natt men inte nära boningshus. Vill du tälta längre måste du fråga den som äger marken.
- Du får plocka blommor, bär och svamp som inte är fridlysta.
- Du får ta med dig hund ut i naturen men mellan den 1 mars och den 20 augusti är det koppeltvång eftersom djurlivet är extra känsligt då. Gäller enligt Lagen om tillsyn över hundar och katter (2007:1150)
- Du får göra en liten eld om du är försiktig. Elda inte direkt på klippor och berghällar, den spricker lätt sönder av värmen. Det bästa är att elda vid iordningsställda grillplatser.
- Du får färdas med båt och kanot i sjöar och vattendrag. Du får förtöja båt, gå iland och bada vid strand, utom i närheten av boningshus, på tomtmark, vid privata bryggor eller där landstigningsförbud råder.

Det här får du inte göra

- Du får inte passera över tomter, trädgårdar, planteringar, eller odlad mark, till exempel åkrar. Om insynen är fri ska du hålla dig på ett rejält avstånd och respektera den så kallade hemfridszonen.
- Du får inte köra bil, motorcykel, moped eller annat motorfordon i naturen. Du får inte heller köra på stigar, parkvägar eller motionsspår. Parkering med bil och husvagn eller husbil får ske i nära anslutning till vägen, men inte så att det hindrar annan trafik och de som arbetar i mark eller skog (Terrängkörningslagen).
- Du får inte elda om det finns minsta risk för att elden sprider sig, om det t.ex. är torrt i markerna eller blåser hårt.
- Du får inte skada eller fälla träd och buskar. Det är också förbjudet att bryta kvistar, grenar eller ta bark och näver från levande träd.
- Du får inte röra vilda djurs ungar eller fågelbon med ägg eller ungar (Jaktvårdslagen).
- Du får inte skräpa ner
- Du får inte jaga eller fiska i kommunen om du inte har tillstånd av markägaren

NATUREN I HÖRBY KOMMUN

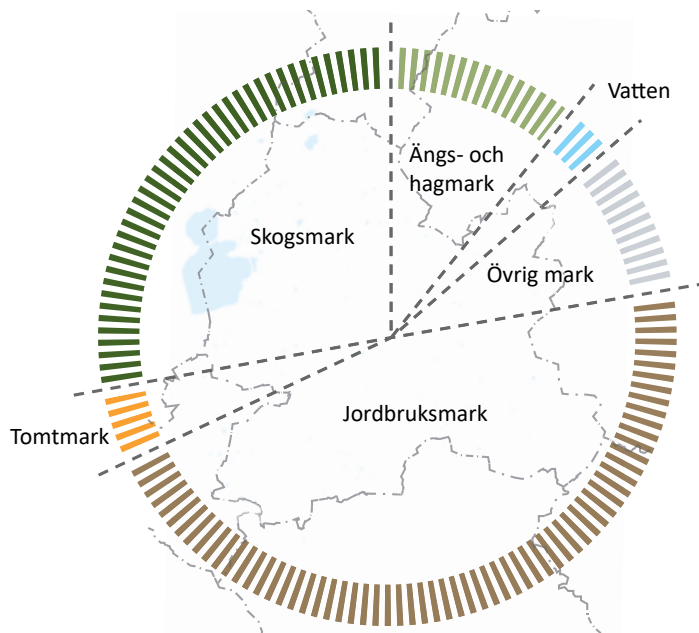
I Hörby kommun finns en stor variation av naturmiljöer, från åker och slättland i söder till mindre brukningsenheter och skogsmark i norr. Det finns många natur- och vattenområden med stort värde för den biologiska mångfalden och för människors möjlighet till rekreation. Hörby kommun är belägen mitt i Skåne, i övergången mellan skogsbygd och mellanbygd. Topografin och den landskapsbild som uppkommit genom nuvarande och historisk markanvändning beror i hög grad på de naturgeografiska förutsättningarna, d.v.s. berggrunden, jordarterna och vattnet i marken.

Genom de östra delarna av Hörby kommun sträcker sig urbergsformationen Linderödsåsen som är uppbyggd av gnejs, som bildades för ca 1 700 miljoner år sedan. Vid Killhultstrakten når Linderödsåsen en höjd på 195 meter över havet. Från Fulltoftaområdet och söderut sträcker sig ett område med en berggrund av lerskiffer och sandsten. Inom detta område ligger Hörby tätort. Rullstensåsar som bildats under inlandsisens avsmältning finns bl.a. i trakten kring Södra Rörum.

Jordlagren i Hörby kommun domineras av moräner. I norr och öster är den stenig och näringsfattig då den bildats av urbergets gnejs eller gnejsgranit. Mot sydväst ökar halten av finkornigt och kalkhaltigt material och i sydväst breder en näringsrik moränlera ut sig. I de norra delarna av kommunen förekommer även en del isälvsediment. Torvmarker, s.k. organogena avlagringar, förekommer på flera håll i kommunen.

Skåne ligger inom den södra lövskogsregionen. Närheten till Atlanten och golfströmmen ger Skåne ett oceaniskt klimat med milda vintrar. Medeltemperaturen i Hörby kommun var under den senaste referensperioden 1960 – 1990 +6,9 grader C. Den uppskattade verkliga årsmedelnederbörden var ca 700 mm per år. Topografin har en avgörande betydelse för hur nederbörden fördelas och årsmedelnederbörden i Skåne ökar i genomsnitt med 150 mm per 100 m stigning.

Kommunen har en yta på 433 km², varav 97 procent är land. Marken fördelar sig på 47 procent jordbruksmark, 11 procent ängs- och hagmark, 29 procent skog, 4 procent tomtmark och 9 procent övrig mark.

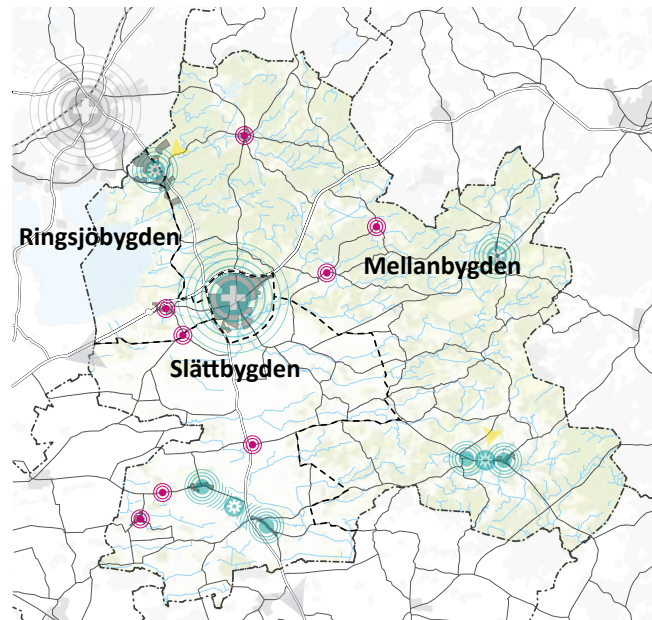

Markanvändningen inom kommunen.

HÖRBY KOMMUNS LANDSKAPSKARAKTÄRER

Rakt genom Hörby kommun går Sorgenfrei-Tornquistzonen. Det är en förkastningszon som har gett upphov till de olika landskapskaraktärerna inom kommunen. Den största delen består av mellanbygd som har ett varierat landskap med många små skiften och ängs- och hagmarker. Slättbygden i de sydvästra delarna är till stor del öppen och sammanhängande jordbruksmark.

En del av kommunens norra och östra delar består av landskapskaraktären skog. Här är landskapet bevuxet av skog, framför allt av barrskog. Kommunen i sin helhet har mest jordbruksmark.

Mellanbygdens ålderdomliga odlingslandskap

Odlingslandskapet i Hörby kommun karakteriseras av kontrasten och övergången mellan skogs- och slättlandskap. Linderödsåsen hyser ett småskaligt odlingslandskap med många värdefulla ängs- och hagmarker. Dessa områdens kulturhistoriska värden är på många håll stora med bl.a. stengärdesgårdar från tiden både före och efter skiftet. En bra

representant är Fulltoftaområdet, ett landskap med storslagna vyer med artrika ädellövskogar, naturbetesmarker omväxlande med åker och granplanteringar.

Ängar kan definieras som oödslade naturliga slåttermarker. Fagning, slåtter, höbärgning, hamling, efterbete och röjning ingår i den årliga hävden av en traditionellt skött äng. Ängarna har minskat kraftigt sedan det förra seklet. Riktiga ängar är sällsynta i Hörby kommun, precis som i övriga delar av landet.

Hagmarker är en stor och mångformig grupp av naturbetesmarker. De delas in i olika typer beroende på vilket trädslag som dominerar. Det finns också öppna hagmarker utan träd. Hörby kommun innehar en fjärdedel av alla ängs- och hagmarker i hela gamla Malmöhus län. Ett exempel är Hörby fålad som bitvis har hagmarkskaraktär. Ängs- och hagmark utgör den tredje största naturtypen i kommunen med en tiondel av den totala arean.

Den för Skåne så typiska enefäladen är ofta höglänt, torr och trädlös, förutom dess bestånd av enbuskar. Fältskiktet består ofta av ljung och är ofta örtrikt. Fäladsmarken är ofta blockrik, vilket gör den olämplig för uppodling. Tyvärr håller många av enefäladerna på att växa igen och det är främst björksly som tar över om området inte hålls efter med röjning och bete. Även björnbär breder ut sig och det är ett större hot då björnbär inte betas med björksly till viss del betas. Fäladsmark har också planterats med gran i stor utsträckning. Hörby kommun har ett relativt stort antal fäladsmarker, exempelvis är delar av Sniberupsområdet enefälad.

Idag utgör ängs- och betesmarker den naturtyp som hyser störst mångfald i odlingslandskapet. Inom ramen för Ängs- och betesmarksinventeringen har Jordbruksverket inventerat de mest värdefulla ängarna och betesmarkerna. Markerna som inventerats har registrerats i databasen TUVÅ. I databasen finns över 4 000 hektar ängs- och betesmarker registrerade inom Hörby kommun. Här tas marker upp som är möjliga att restaurera men även marker som helt tappat sitt värde.

Skogen

Nästan en tredjedel av Hörby kommun är skog. Den finns främst i mellanbygden i kommunens norra och östra delar. Skogsarealen påverkas av betesdriftens intensitet och har växlat under de senaste århundradena.

Hörby kommun ligger söder om granens sydgräns men trots det består barrskogen nästan uteslutande av gran. Tall och lärk finns bara som enstaka exemplar eller mindre planteringar. Ungefär hälften av den totala skogsarealen utgörs av barrskog. Ordinär lövskog med björk och klibbal som huvudträdslag förekommer i varierande grad och främst där skogsmarken är våt. Knappt en femtedel av den totala skogsarealen utgörs av ordinär lövskog. Bokskogarna är de vanligaste ädellövskogarna medan andra ädellövskogar domineras av ek, även om ask och avenbok också förekommer. Mycket marginellt förekommer också alm, lind och lönn.

Slättbygdens moderna odlingslandskap

Det moderna odlingslandskapet utgör den största delen av Hörby kommun. Orsaken till detta är bl.a. att den bördiga och kritrika moränen som finns i jordlagret gör marken lämpad för odling. Detta gäller speciellt för områden i sydväst och söder, de norra och östra delarna av kommunen tillhör de mindre bördiga delarna av kommunen.

Jordbruksklassificeringen under 1970-talet delade in den svenska jordbruksmarken in i en tiogradig skala. I Hörby kommun klassas den bästa jordbruksmarken till 7 och den sämsta till 3.

Andra viktiga biotoper som alléer, mägergravar, igenväxande torvhål eller andra våtmarker, skogsdungar kring gårdarna, åkerrenar, obrukade zoner längs vattendrag eller markvägar är alla en del av det viktiga vardagslandskapet och de har en stor betydelse för flora och fauna.

Den urbana miljö

Knappast någon annan miljö är så grundligt påverkad och förändrad av människan som tätortsmiljön.

En stor del av tätortens biologiska mångfald är koncentrerad till parker, trädgårdar och kyrkogårdar. Tätorternas grönområden sköts i regel utan ekonomisk avkastning så där är möjligheterna att prioritera estetiska och biologiska värden större än i det omgivande naturlandskapet. Å andra sidan är inte de estetiska och biologiska intressena alltid förenliga med varandra. En noggrant skött och städad park är ofta mindre attraktiv än en som ur estetisk synvinkel anses vanvårdad. Störst attraktivitet har äldre parker och kyrkogårdar med ett stort antal äldre träd som hyser mossor, svampar och insekter. Hörby kommun har lummiga gröna stråk längs med Hörbyån och dess biflöden. I östra delen av Hörby tätort finns Karnas backe som passar för rekreation.

VATTEN OCH VATTENOMRÅDEN

Vattnet har en livsviktig roll för landskap, samhälle och den biologiska mångfalden. Vatten är den dominerande kemiska komponenten hos alla organismer, och sjöar, våtmarker och småvatten utjämnar vattenföringen och minskar risker för översvämningar och torka. De reducerar närsalter och är värdefulla miljöer för både djur och växter. Ca tre procent av Hörby kommuns yta består av vatten.

Det regnar ungefär 700–800 mm per år i kommunen. Av denna nederbörd bidrar 200–300 mm till grundvattenbildningen. Resten tas upp av växter, avdunstar direkt eller rinner via diken, bäckar, småvatten och sjöar till havet. Ytvattnet inom Hörby kommun rinner av bland annat till Rönneåns avrinningsområde som mynnar ut i Kattegatt, Kävlingeåns avrinningsområde som mynnar i Öresund, Helgeåns avrinningsområde som mynnar i Hanöbukten och några åar i sydost som ligger inom Österlenårnas avrinningsområde.

EU:s vattendirektiv är till största delen infört i miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen och länsstyrelsernas instruktioner. Direktivet ligger till grund för arbetet som syftar till att vi ska förbättra våra vatten och skapa en hållbar förvaltning av dessa. Arbetet som görs med vatten, eller med ett annat ord, vattenförvaltning görs av svenska myndigheter och kommuner. Ett sätt att arbeta över kommungränserna med vattnets avrinningsområde som utgångspunkt är att bilda ett så kallat vattenråd eller någon annan vattenorganisation. Det är en sammanslutning där kommuner, markägare, kraftbolag, industrier och andra lokala aktörer som finns närmast vattendrag, sjöar och hav kan hitta gemensamma lösningar i vattenfrågor. Organisationerna kan till exempel ta prover, arbeta med vattenvård, hjälpa myndigheter med kunskap om det egna vattenområdet och utföra åtgärder på lokal nivå. Hörby kommun ingår i fyra sådana samarbeten. Se vilka fyra vattenråd Hörby ingår i på kartbilden här intill.

Sjöar

Den östra delen av Ringsjöarna inklusive Sättoftasjön är den största och viktigaste sjön i Hörby. Andra sjöar som finns i kommunen är Sjöbergasjön, Sjököpssjön och Kvesarumssjön.

Ringsjön

Delar av Östra Ringsjön och Sättoftasjön ligger i Hörby kommun. Ringsjön är Skånes näst största sjö med sina 3 660 hektar och en vattenvolym på ca 184 miljoner m³. Tillrinningsområdet är 347 km² och det största djupet är 18 meter. Sjön är en slättsjö med högt näringsinnehåll och grumligt vatten. Stränderna är främst grusiga och vass växer i huvudsak vid Sättoftasjöns stränder. I väster och söder består omgivningarna av öppen mark, medan det i norr finns skog. Häggenäsudden är bevuxen med bl.a. alskog och hela udden står periodvis under vatten. När vattennivån i Ringsjön sänktes blev yttersta spetsen av Häggenäsudden en del av Höörs kommun.

Sjön är en av Sveriges mest produktiva och har stor betydelse för både yrkes- och fritidsfisket. Här finns t.ex. gädda och gös. Fågellivet runt sjön är rikt med bl.a. sångsvan, skäggdopping och änder. Även Hörby kommuns ansvarsart fiskgjusen, kan ses fiska i sjön. Ringsjön har stor betydelse för friluftslivet med anlagda strövområden, bad- och campingplatser.

Ringsjön är också viktig som reservvattentäkt för Sydvatten.

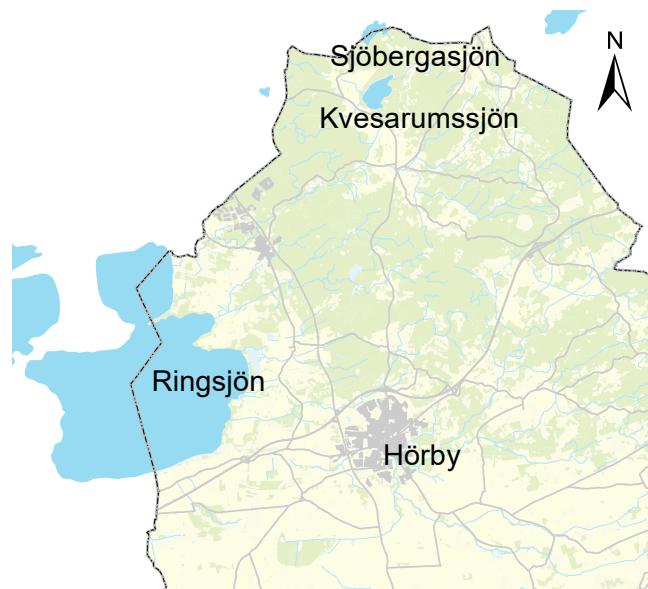
Ringsjön har länge fått ta emot stora mängder näringsämnen från jordbruk och avlopp, vilket medfört alltför höga halter av fosfor. Cirka 20 procent av fosfor som når Ringsjön kommer från enskilda avlopp. Övergödningen har bland annat bidragit till kraftiga algbloomingar och en förändrad sammansättning av hela faunan och florin i sjön. Därav har ett restaureringsprojekt, Projekt Ringsjön, startats med syfte att reducera Ringsjöns bestånd av vitfisk för att minska sannolikheten för algblooming. Minskade andelar växtplankton bidrar till ökat siktdjup så att mer ljus når botten, vilket bidrar till att undervattensväxter åter kan breda ut sig. Detta medför i sin tur minskad risk för syrebrist på bottarna.

Sjöbergasjön

Sjöbergasjön, norr om Södra Rörum är ca 40 hektar stor och har ett maximalt djup på ca tre meter. Sjön ligger på gränsen mellan Hörby och Hässleholms kommuner. Den ingår i Vramsåns avrinningsområde och är en del av Helgeåns vattensystem. Sjön är nästan helt omgiven av skogsmark och tillrinningsområdet inom Hörby kommun är ca 90 hektar. Fiskbeståndet domineras helt av mörtfisk och sjön är i övrigt relativt fattig på evertebrater, ryggradslösa djur. I Sjöbergasjöns utlopp har det funnits flodpärlmussla.

Kvesarumssjön

Kvesarumssjön ligger söder om Sjöbergasjön i ett småkuperat landskap. Den är en liten näringsrik sjö på ca 51 hektar och dess största djup är 2,1 meter. Sandstranden domineras av högväxt vass och säv. Omgivningen domineras av skogsmark, främst av gran, men en del ädellöv finns också. Ett kärrmarksområde med mycket björk finns i sydväst. Berggrunden består av urberg med grusig urbergsmorän på. I sjön finns bl.a. fågelarter som häger och knipa, och fiskar som gädda och abborre är vanliga. Sjöns östra och västra sida har ett stort värde för rekreation och bad.

Sjöar

Rinnande vatten

Åar, bäckar och diken utgör landskapets livsnerv. Vattendrag som har kvar sitt naturliga lopp har en självrenande förmåga, till skillnad från åkerlandskapets uträtade och kulverterade vattendrag. Ett naturligt lopp betyder också större vattenmagasinerande förmåga och utjämning av vattenflödena.

Hörbyån

Hörbyån, som är Ringsjöns största tillflöde, rinner upp på Linderödsåsens sydvästliga sluttningar. Av tillrinningsområdets totala areal på 145 km² är åkermarken drygt hälften och resten består av tätorten, skog- och våtmarker. Utöver insjööring har man funnit täta bestånd av stationär öring på de undersökta lokalerna, främst uppströms reningsverket.

Kvesarumsån

Kvesarumsån avvattnar Kvesarumssjön och mynnar i Ringsjön vid Sätöfta efter att ha passerat ett tämligen glesbebyggt område och därefter genom Ludvigsborg. Kvesarumsåns goda fallhöjd har tidigare utnyttjats för kvarndrift. Där finns ett gott bestånd av bäcköring och Ringsjööring som går upp och leker i vattendragets nedre delar.

Bråån

Bråån, i kommunens södra del, rinner upp i ett urbergsområde på Linderödsåsens västsluttning och följer därefter en dalgång i västlig riktning. Denna är delvis en ravin, och på andra ställen liknar den mer en bred dal med huvudsakligen betesmarker närmast vattendraget. Avrinningsområdets storlek uppgår till 174 km² varav mer än 70 procent utgörs av åkermark. Bråån tillhör Kävlingeåns avrinningsområde och rinner ut i Kävlingeån vid Örtöfta i Eslövs kommun.

Småvatten och våtmarker

Småvatten är vattensamlingar som är mindre än en hektar och som aldrig torkar ut. Det kan t.ex. vara mägergravar, dammar eller vattenhål. I Hörby kommun finns mer än 500 småvatten, de inventerades under 1997 och 1998 och ett 40-tal småvatten klassades som mycket värdefulla ur naturvårdssynpunkt.

Våtmarker är marker där vatten under en stor del av året finns nära markytan eller vegetationstäckta vattenområden, exempelvis fuktängar, mossar och kärr. Cirka 9 procent av kommunens yta är våtmarker. De har stor betydelse för djurlivet. Hörby kommun har några fina mossar, exempelvis Fjällmossen.

Rödlistade arter i Hörby kommun

Mellan åren 2000-2020 har det rapporterats uppgifter om 317 olika rödlistade arter i Hörby kommun till Artportalen. I Skåne bedöms det finnas 1 900 rödlistade arter av ca 4 300 i hela riket. Under fältarbetet med naturvårdsprogrammet (2018-2020) inrapporterades ca 2 700 registreringar i Artportalen fördelat på närmare 300 arter varav nästan 100 var rödlistade. I naturvårdsplanen från 2001 finns uppgifter på att det vid den tidpunkten fanns 139 st. rödlistade arter i Hörby kommun. Skillnaden beror till stor del på att Artportalen blivit mer känd och att fler rapporterar hit. Sedan har det utförts ett antal inventeringar av naturmiljön inom projekt som drivits av andra aktörer samt av kommunen. Som exempel kan nämnas Lunds Botaniska förening (Skånes Flora, Projekt Skånes mossor) och Skånes Ornitologiska förening (Skånes fågelatlas).

Invasiva och främmande arter

Ett av de absolut största hoten mot biologisk mångfald är invasiva arter. Arter räknas som invasiva när de, med människans hjälp, har etablerat sig utanför sitt naturliga utbredningsområde och där orsakar problem för den inhemska biologiska mångfalden. Det finns många exempel på när en art ställer till med problem för den inhemska biologiska mångfalden. Invasiva främmande arter kan även orsaka stora skador på jord- och skogsbruk och ha negativa effekter på människors hälsa och ekonomi. Som exempel kan nämnas den spanska skogssnigeln, även kallad mördarsnigel som ställer till med problem för våra odlare.

Sedan några år tillbaka finns lagkrav om bekämpning av vissa av EU utpekade arter. Det är en EU-förordning som fastställdes 2015 och som förbinder alla medlemsstater att börja vidta åtgärder mot invasiva arter som hotar den biologiska mångfalden, lokala ekonomier och människors hälsa. EU-förordningen trädde i kraft 2016. I den första förordningen listades 37 invasiva arter inom EU. En handfull av dessa finns i Sverige. Listan uppdateras allt eftersom kunskapen ökar och andra arter upplevs som invasiva. Senaste uppdateringen var 2019. De arter som tas upp på EU:s lista är det förbjudet att importera, sälja, byta, odla, transportera, använda och hålla levande exemplar av. Länsstyrelsen i Skåne har tagit fram en rapport ”Invasiva arter i Skåne i urval” (2016). I rapporten listas dels arter på EU-listan men även andra som inte är reglerade men som är eller håller på att bli ett problem. Läs mer om invasiva arter på naturvårdsverkets hemsida (www.naturvardsverket.se). Du kan även rapportera fynd av invasiva arter på sidan www.invasivaarter.nu

Några arter som räknas som invasiva och som finns i Hörby:

Jätteloka är upptagen på EU:s lista och är en växt som ursprungligen kommer från området kring Kaukasus. Den är pampig och kan bli uppåt 3 meter hög på en växtsäsong. Det var förmodligen anledningen till att den importerades och planterades ut i våra trädgårdar. Dock så spred den sig utanför trädgårdarna och utgör nu ett stort problem på många håll. Den är konkurrenskraftig och de stora bladen

täcker marken helt och hållet och inget annat kan växa där. Dessutom kan växtsaften ge upphov till svåråtkäta sår när den kommer i kontakt med huden under inverkan av solstrålning. Någon riktigt bra universalmetod för bekämpning finns inte. Istället får plats och antal och bestämma vilken metod som är lämpligast och ibland en kombination av metoder. Kommunen har under flera år bekämpat med huggning av jätteloka på kommunal mark, främst längs Hörbyån, och kan se en viss avmattning i beståndet.

Parkslide är inte upptagen på EU:s lista, ännu. Den uppvisar dock tecken på att kunna bli ett stort problem i framtiden och är redan ett problem på många platser. I England och USA är den betraktad som en av de värsta invasiva arterna. Liksom jätteloka är den en högväxt ört som kan bli flera meter på en växtsäsong för att sedan vissna ned. Den har sitt naturliga utbredningsområde i Ostasien och har odlats i trädgårdar i Skåne sedan 1800-talet. Det finns uppgifter på att denna växt spred sig utanför våra trädgårdar först på 1940-talet och har sedan blivit ett bekymmer på många håll i Skåne. Det finns

bestånd i Hörby kommun som till exempel vid Ringsjön. Växten sprids med underjordiska utlöpare och kan bilda stora bestånd med kraftigt rotsystem. Rötterna riskerar även att tränga in i byggnader och andra konstruktioner där de kan ställa till med stor skada och kostsamma åtgärder. Man ska undvika att gräva i området nära parkslide och om man måste göra det är det viktigt att jorden inte sprids omkring utan antingen deponeras säkert eller läggs tillbaka på exakt samma plats. Maskiner och redskap som varit i kontakt med jorden ska tvättas eller borstas av på plats. Detta kan kännas lite extremt men det kan räcka med så lite som 0,2 g av en rot för att få en ny planta och det är väldigt viktigt att vi inte sprider parkslide till nya platser eftersom den är så svår att bekämpa. Det är också viktigt att växtmaterial som eventuellt bryts eller klipps ner tas om hand och destrueras då även stammar och blad kan slå rot under rätt förhållanden.

Jättebalsamin är upptagen på EU:s lista och är en högväxt väldoftande ört som odlats som trädgårdsväxt sedan 1800-talet. Den kommer ursprungligen från Himalaya. Även denna spred sig utanför våra trädgårdar och ut i naturen och är numera etablerad i bland annat södra Sverige. Växten trivs i fuktiga miljöer som exempelvis längs med vattendrag, sjöstränder och översvämningsmarker. I Hörby kommun finns den bland annat vid Ringsjön. Jättebalsamin har en hög spridningsförmåga genom att frökapseln ”exploderar” vid beröring eller mognad. Genom sin storlek och de kraftiga bestånden konkurrerar den ut den ursprungliga floran.

Jättebalsamin

Skunkkalla eller Gul skunkkalla som den heter finns på EU:s lista. Den härstammar ursprungligen från västra Nordamerika och importerades för att sättas ut som prydnadsväxt vid dammar. Den trivs i fuktiga miljöer som kärr, sumpskogar och utmed vattendrag och sjöar. Det finns uppgifter på att den upptäckts i Hörby kommun, i Hejdebacken vid Kronekull och i Borstbäcken. Länsstyrelsen har initierat utrotning på båda platserna under 2021. En planta kan bli 80 år gammal och bladrossetten är stor och kraftig, uppåt 1,5 m, så den konkurrerar ut all annan växtlighet. Den påverka därmed mosaiken av habitat i den strandzon som är så viktig för många djur och växter och som de är beroende av i någon del av sin livscykel. Uppgrävning är en beprövad metod och anses vara effektiv men det krävs enorma resurser om växten fått stor spridning.

Skunkkalla. Foto taget i Höörs kommun.

Någon direkt plan eller styrdokument finns inte för bekämpning av invasiva arter i Hörby kommun. Det är ett arbete som måste göras men det är en svår fråga då det även berör bekämpning på privat mark. För ett långsiktigt hållbart arbete bör kommunen vara den samordnande funktionen i arbetet med att bekämpa invasiva och främmande arter. Eftersom många växtarter sprids längs med vattendrag har Hörby även ett viktigt arbete för att underlätta för kommuner nedströms i avrinningsområdet. Hörby kommuns geografiska placering gör att allt vatten rinner ”ut ur kommunen” vilket betyder att om Hörby gör en stark insats med bekämpning av invasiva arter så gynnas arbetet nedströms i avrinningsområdet.

Barriärer och spridningskorridorer

Det finns många barriärer och störningskällor som begränsar tillgängligheten till landskapet. Det kan vara vattendrag och sjöar, men främst är det av vägar och järnvägar som på ett skoningslöst sätt skär av de naturliga strukturerna i landskapet.

Viltstängsel och hög trafikbelastning gör vägarna svåra att passera. Men vägar kan vara både en fördel och en nackdel för den biologiska mångfalden och olika arters möjligheter att sprida sig i landskapet. Vägrenarna är utmärkta spridningskorridorer för många växter samtidigt som invasiva arter lätt får fäste och sprids här, främst via maskiner för vägunderhåll och spill från fordon. Vägbanor är mycket svåra att passera för grodor och kräldjur. För älg, kronhjort och rådjur är viltstängslen också effektiva barriärer då de inte bara förhindrar olyckor utan även skär av naturliga vandringsleder. I vissa fall kan det vara positivt, t.ex. i fallet med kronhjortar där man försöker skydda nominatrasen (den ras av en art som har samma namn som arten) som finns i södra Skåne från inblandning av gener från kronhjortar längre norrifrån.

Grönstruktur i Hörby

Inom Hörby kommun finns unika förutsättningar för ett utvecklat samspel mellan människa, natur och kultur. Närheten till naturen, dess rika utbud av upplevelser och höga natur- och kulturvärden gör kommunen attraktiv för boende, verksamheter och besök. En väl sammanhållen grönstruktur har stora ekonomiska, sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden för kommunen.

För den biologiska mångfaldens skull och för friluftslivets rörlighet är det av stor vikt att binda samman olika gröna strukturer. Detta kan ske på många olika sätt och är lika viktigt inom som mellan kommunerna. Samtidigt som olika arter har olika förutsättningar och kräver olika åtgärder är det viktigt att se och beakta samordningsmöjligheter mellan dessa. De gröna miljöernas värden och användningsmöjligheter ökar när delområden blir större och ingår i en väl fungerande helhet.

Inom Hörby kommun finns stora sammanhängande grönområden av stor vikt för den biologiska mångfalden och för rekreationen. Grönstrukturen är en kommunövergripande fråga och Region Skåne har i sitt PM ”Grönstruktur i Skåne – strategier för en utvecklad grön struktur” kartlagt Skånes grönstruktur ur ett regionalt perspektiv och i samband med detta pekat ut grönområden och stråk med stora rekreations- och naturvärden samt vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Stora delar av dessa kärnområden finns i eller har koppling till Hörby kommun. Utifrån detta material har Hörby kommun i sin **översiktsplan** valt att pekat ut grönområden och stråk med stora rekreations- och naturvärden som kommunen värnar om, samt strategiska lägen för nya grönstråk. På vissa strategiska platser där det är betydelsefullt att koppla samman ekologiskt viktiga stråk med varandra och med tätorter finns bristande länkar i grönstrukturen. Men ofta finns fragment att utveckla nya fungerande stråk utifrån, t.ex. trädungar och vattendrag.

BULLERFRIA OMRÅDEN

I mellanbygden i kommunens norra och östra delar finns stora sammanhängande områden som upplevs som bullerfria. Ljudmiljön är en viktig kvalitet för upplevelsen av natur- och kulturmiljön och har stor betydelse för att uppnå ett av miljökvalitetsmålen. I de bullerfria områdena finns ofta också andra kvaliteter som t.ex. upplevelsen av mörker. Ofta sammanfaller bullerfria områden med områden med höga natur- och kulturvärden.

Hörby kommun har valt att peka ut områdena som inte redan är bullerpåverkade i mellanbygden som bullerfria områden i Översiktsplan 2030. Området angränsar delvis till andra bullerfria eller tysta områden som grannkommunerna pekat ut.

De utpekade områdena uppfyller följande kriterier:

- Bullernivån från väg, järnväg och flygtrafik understiger i största möjliga mån 30 dBA.
- Störande och/eller bullrande industri- och fritidsverksamheter saknas eller är sällsynta, exempelvis täkter, vindkraftverk, skjutbanor och motorbanor.
- Omfattande genomfartstrafik saknas.
- Området har höga natur-, kultur- och friluftsvärden.

I Skåne har det blivit allt svårare att hitta bullerfria miljöer och i framtiden riskerar sådana områden att bli en bristvara. Samtidigt söker sig många människor på fritiden till platser som är stilla och rofyllda, fria från störande buller. Att långsiktigt värna om bullerfria områden kommer därför sannolikt att bli än mer betydelsefullt i framtiden. Bullerfrihet ger oss exempelvis möjligheter till förstärkta upplevelser av natur och kulturmiljöer när till exempel fågelsången blir möjlig att höra.

SKYDDAD NATUR

I Hörby kommun finns en rad skyddade natur-, kultur- och vattenområden. Vissa områden är inlösta av staten eller kommunen medan andra skyddas via olika typer av naturvårdsavtal mellan staten, kommunen och privata markägare eller bolag. Gemensamt för dessa är att det finns ett formellt skydd och en plan för hur de aktuella värdena ska bevaras för framtiden. Exempel på sådana områden är Natura 2000-områden, naturreservat, biotopskyddsområden och naturvårdsavtal.

Utöver de formellt skyddade områdena finns områden som skogsägare och markägare frivilligt avsätter vid skogsavverkning eller i skogsbruksplaner. En stor del av den här typen av områden sammanfaller med områden som i andra inventeringar, visat sig vara särskilt värdefulla att bevara enligt Skogsstyrelsens inventering av värdefulla biotoper, kommunens naturvårdsprogram eller länsstyrelsens naturvårds- och kulturmiljöprogram. Men dessa avsättningar är svåra att styra ur ett strategiskt övergripande perspektiv eftersom de bygger på frivillighet.

Viktig för den biologiska mångfalden är också att ängs- och naturbetesmarker kontinuerligt betas eller slås. Hörby har många värdefulla gräsmarker med en unik flora och fauna. Kommunen kan genom att sprida detta naturvårdsprogram underlätta för intresserade fastighetsägare att skaffa sig ytterligare information om naturvårdsvärdena på sina fastigheter.

I nära anslutning till flera av byarna och orterna i kommunen finns mycket värdefulla natur- och kulturområden. En del av dem är skyddade i form av naturreservat, vilket bland annat gäller för flera områden i utkanterna av Hörby tätort, Lyby, Ludvigsborg och Södra Rörum. Andra områden är utpekade som riksintressen, antingen för natur- eller kulturmiljövården, medan ytterligare områden finns omnämnda i Hörby kommuns översiktsplan eller i länsstyrelsens naturvårds- och kulturmiljöprogram.

Inom vissa områden kolliderar exploatering av mark för nya bostäder och verksamheter med natur- och kulturmiljövården. Där det finns motstående intressen är det viktigt att noga väga dessa mot varandra och undersöka vilka negativa eller positiva effekter en exploatering skulle innebära för samhällsnyttan i stort. Ofta kan en lösning i samförstånd vara gynnsam då värdefull natur kan få ett starkare skydd genom bl.a. planbestämmelser samtidigt som natur och kultur tillgängliggörs för en bredare allmänhet.

RIKSINTRESSE

Riksintresse gäller geografiska områden som har utpekats för att de har sådana speciella värden eller förutsättningar att de bedöms vara betydelsefulla för landet i stort. De innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter och ska bevaras så att inte värdena påtagligt skadas och skyddas mot åtgärder som kan komma i konflikt med det samhällsintresse som legat till grund för riksintresseförklaringen.

Riksintresse ska behandlas och redovisas i den kommunala översiktsplaneringen så att det blir tydligt hur dessa förhåller sig till andra intressen. Det finns flera olika typer av riksintressen. De som är mest intressanta för ett naturvårdsprogram är riksintresse för naturvård, kulturmiljövård, friluftsliv och skyddade vattendrag. Alla Natura 2000-områden klassas automatiskt som riksintresse.

I Hörby finns fem riksintressen för naturvård och ett riksintresse för friluftsliv:

Odlingslandskap på Linderödsåsen N34 (ca 5 000 hektar)

Består av totalt nio delområden varav fyra ligger inom Hörby kommun.

- **Delområde f:** Fulltofta. Odlingslandskap vid Häggenäs och Fulltofta. Hagmarker med gamla ekar och stengärdsgårdar vittnar om äldre kulturlandskap.
- **Delområde g:** Södra Rörum. Odlingslandskap med olika hagmarkstyper med värdefull flora.
- **Delområde h:** Hagstad – Fundersed. Varierande odlingslandskap med små åkrar, olika hagmarkstyper omväxlande med små skogsområden av olika typer som ek, bok, fuktlövskogar och planterade barrskogar.
- **Delområde i:** Lyby. Beteckningen stubbskottsäng är en sammanfattande benämning på flera olika äldre hävdformer, vilka alla innebär att träd och buskar periodvis skärs ned till basen. Stubbskottsängarna vid Lyby är belägna på mycket näringsrik mark och det finaste exemplet inom länet på välbevarad rest av denna ålderdomliga naturtyp. Floran är mycket artrik med arter som kärnnäva, skånsk nunneört, underviol, aklejruta och blåsippa.

Kvarnberga-Härröd-Östra Sallerup-Gummarp-Sniberup N57 (5 210 hektar)

Representativt odlingslandskap med utskiftade gårdar och småbruk i mellanbygd. Här finns naturbetesmarker som utgörs av öppen hagmark, blandlövhage, ekhage, blandlövhage, annan träd- och buskbärande hage och buskrik utmark. Här återfinns art- och individrika växtsamhällen med hävdgynnade arter som slättergubbe och fältgentiana. Det representativa odlingslandskapet ligger i mellanbygden och har en varierad topografi. Sniberup är en lokal med naturbetesmarker som utgörs av öppen hagmark, blandlövhage och buskrik utmark. Här finns vegetationstyper som fårsvingeltorräng, rödvenäng, högörtäng, ljunghed, stagghed och rödvenhed. De art- och individrika växtsamhällena hyser arter som jordtistel, backtimjan, knägräs, darrgräs, rödkämpar, kärnsälting, majviva, och smörbollor.

Fjällmossen N58 (1 262 hektar)

Representativt odlingslandskap, Ingmanstorp – Harphult, i skogs- och mellanbygd. Fjällmossen är ett värdefullt myrkomplex med en högt värderad plåtåformigt välvd mosse.

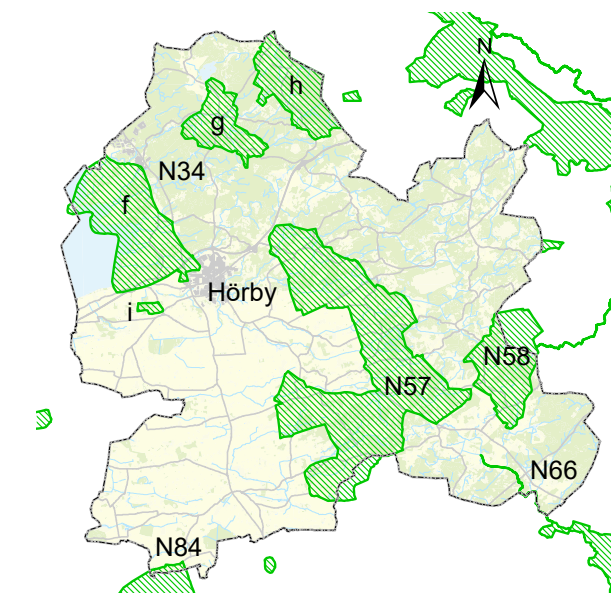
Verkaån med dalgång N66 (8 764 hektar)

Endast en liten del av området ligger inom Hörby kommun. Farhultsbäcken tillhör källområdet i trakten av gamla länsgränsen och ligger uppströms Hemmeneköp.

Borstbäcken-Skartofta ängar-Torpaklint-Helvetesgraven-Fruallid N84 (2 186 hektar)

Endast en liten del av området ligger inom Hörby kommun.

Borstbäcken rinner ut i Vombsjön efter ett bitvis hastigt lopp ned för sluttningen mellan lerskifferslätten och Vombsänkan. Det är den övre delen av borstbäcken som ligger inom Hörby kommun vid kommungränsen mot Sjöbo. Vattnet i bäcken är ovanligt rent och därför ett intressant studieobjekt för limnologer. Den skogsklädda djupt nedskurna bäckravinen hyser ett rikt och varierat växt- och djurliv.

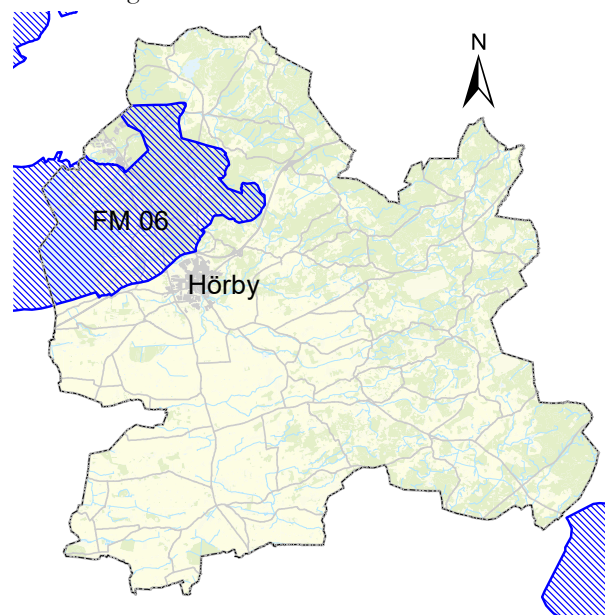

Riksintresse Naturvård

Frostavallen-Ringsjön-Fulltofta FM 06 (14 420 ha)

Endast en del av detta område utpekat som riksintresse för friluftsliv ligger i Hörby kommun.

Ett område med särskilt goda förutsättningar för friluftslivsaktiviteter samt vattenknutna friluftslivsaktiviteter och därmed berikande upplevelser. Fulltofta är ett gammalt godslandskap med mäktiga ekar och vida fälader. Spår av äldre tiders jordbruk är vanliga och här finns många välbevarade stenmurar liksom ett antal fornlämningar. Ringsjön är Skånes näst största sjö. Området har bitvis höga biologiska värden och ett rikt fågelliv.

Riksintresse Friluftsliv

NATURRESERVAT

Naturreservat är det vanligaste sättet att skydda naturen. Det kan inrättas av kommunen eller länsstyrelsen och kan bildas på statlig, privat eller kommunal mark. Syftet med att bilda naturreservat kan vara att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftsliv. Alla naturreservat har en skötselplan och föreskrifter som reglerar vad som är förbjudet eller vad den som har rådighet över marken ska tåla inom reservatet. Föreskrifterna skiljer sig åt mellan naturreservaten beroende på vad som ska skyddas och vilka motiv som ligger bakom reservatsbildningen. Många äldre naturreservat saknar dock föreskrifter. Eftersom skötselplan och föreskrifter fastställs i reservatsbeslut och vinner laga kraft blir de juridiskt bindande.

I Hörby kommun finns 12 naturreservat:

Askebacken med Lyby stubbskottsäng (bildat 2002, 26 hektar)

Syfte med reservatet är bland annat att:

- bevara och utveckla de växtsamhällen som är kopplade till markanvändning äng
- bevara och gynna hotade ved- och trädlevande lavar och andra organismer genom att trygga tillgången på grova träd, framför allt ek, samt död ved

Borstbäcken (bildat 2009, ca 46 hektar)

Syfte med reservatet är bland annat att:

- långsiktigt skydda Borstbäcken som är utpekad som ett nationellt särskilt värdefullt vatten av naturvårdsverket i enlighet med intentionen inom miljö kvalitetsmålet ”Levande sjöar och Vattendrag”
- bibehålla och utveckla de höga limniska värdena i Borstbäcken

Fjällmossen-Viggarum (bildat 1984, ca 87 hektar)

Syftet med reservatet är bland annat att:

- Av kulturellt-vetenskapliga, särskilt markhistoriska motiv, delvis återskapa, bevara och hävda ett ålderdomligt kulturlandskap med ljungfäladsmarker, våtmarksstråk och lövdungar i anslutning till Fjällmossen.

Fjällmossen (beslut 2019 men överklagat, Viss areal av de 225 hektaren i Hörby kommun)

Fulltofta gård (bildat 1971, 994,6 hektar efter utvidgning 2018)

Syfte med reservatet är bland annat:

- Reservatet ska vårdas och skötas så att det nuvarande jordbruks- och skogslandskapet bibehålls samtidigt som markernas tillgänglighet för friluftsliv underlättas

Fulltofta-Häggens (bildat 1977, 33 hektar)

Syftet med reservatet är att:

- Bevara biologisk mångfald, tillgodose behov av område för friluftsliv samt att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer

Hjällen (bildat 2011, 61 hektar efter utvidgning 2017)

syfte med reservatet är bland annat att:

- Bibehålla, utveckla och återskapa gammal ädellövskog med dess höga biologiska mångfald

Hunnabacken (bildat 2016, 21 hektar)

Syftet med reservatet är bland annat att:

- Bevara skånsk fäladsmark med lång hävdtradition och den biologiska mångfald som finns här samt att skydd, vårda, bevara, återställa och nyskapa värdefulla naturmiljöer.

Hörby fälad (bildat 1974, 38 hektar efter utvidgning 2016)

Syftet med reservatet är bland annat att:

- Bevara skånsk fäladsmark med lång hävdtradition och den biologiska mångfald som finns här samt att skydd, vårda, bevara, återställa och nyskapa värdefulla naturmiljöer.

Råby hällor (kommunalt reservat bildat 2009, 40 hektar)

Syftet med reservatet är bland annat att:

- Att bevara en värdefull rest av ett äldre odlingslandskap och de arter och vegetationstyper som är knutna till välhåddade slåtter- och betesmarker med lång hävdtradition
- Gynna insekter och andra organismer knutna till beteslandskapet med artrikt och varierat träd- och buskskikt med stort inslag av grova lövträd

Sniberups fälad (bildat 1972, 12 hektar)

Syftet med reservatet är att:

- Bevara en liten del av de fäladsmarker som tidigare täckte stora delar av Linderördsåsen och att göra det möjligt för allmänheten att vistas inom området

Timan (bildat 2011, 6 hektar)

Syftet med reservatet är bland annat att:

- Långsiktigt bevara och utveckla den värdefulla naturmiljön som bokskogen utgör. Bibehålla och utveckla dess skiktade karaktär och säkerställa kontinuiteten av gamla grova träd och död ved

Östra Fulltofta (bildat 2016, 76 hektar)

Syftet med reservatet är bland annat att:

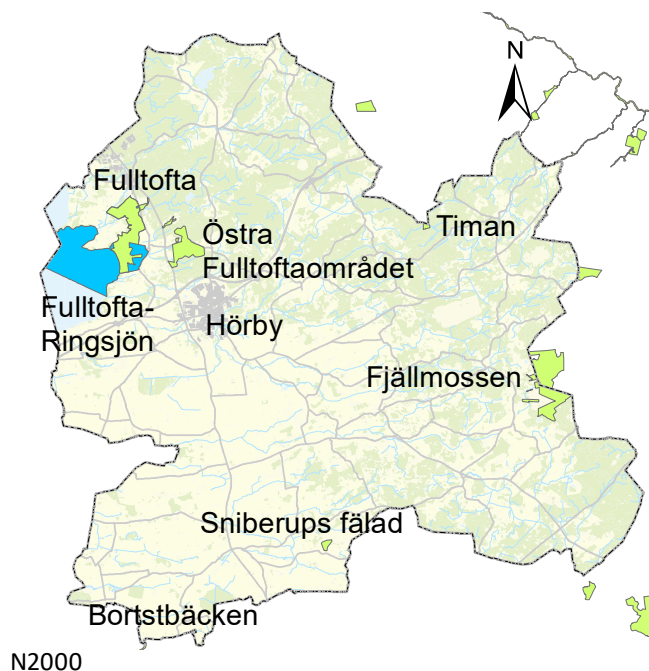
- Bevara, restaurera och utveckla en flerskiktad ädellövskog, med inslag av luckor och gläntor
- Bevara och utveckla lundfloran

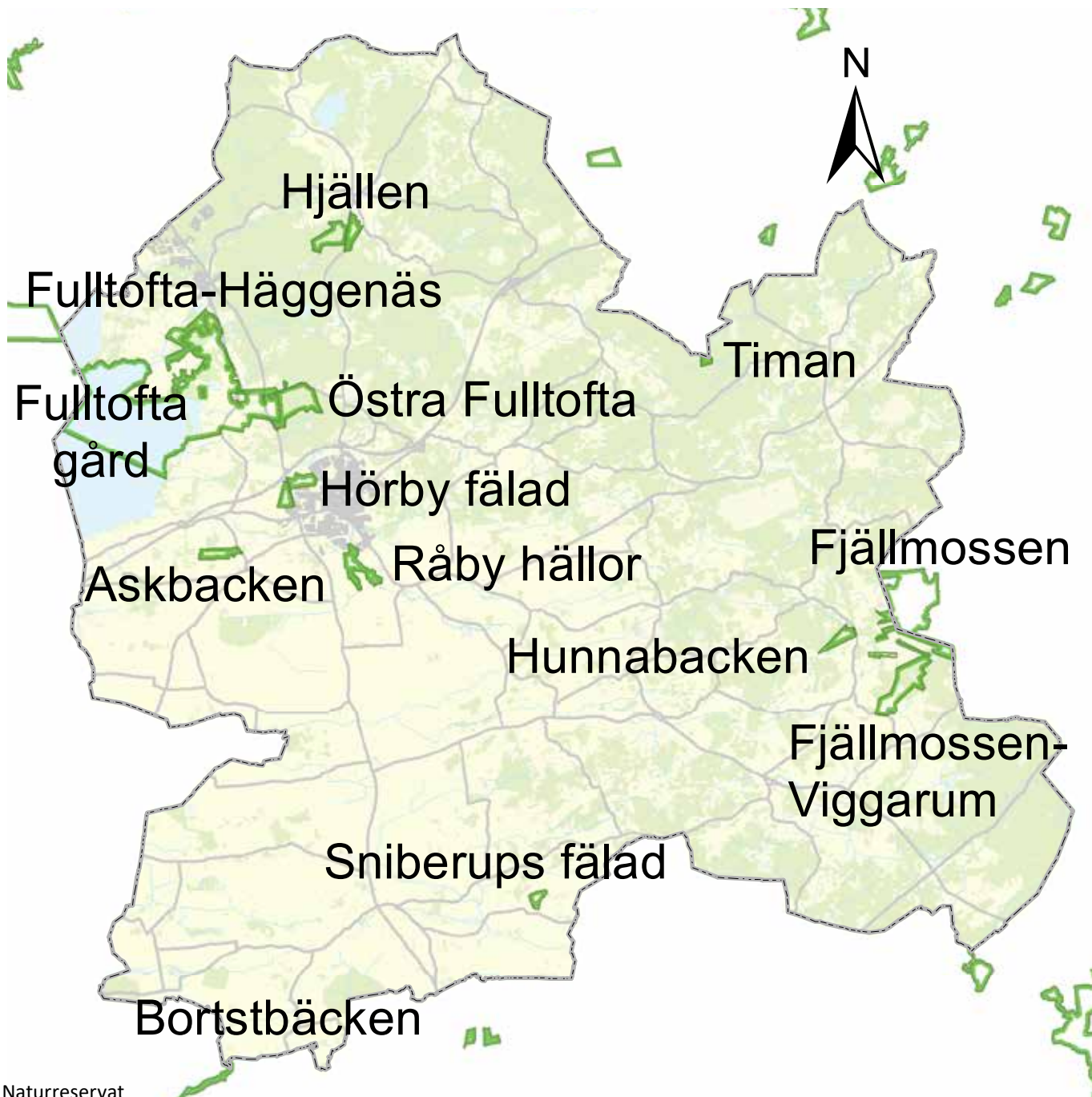
NATURA 2000

Natura 2000-områden är ett nätverk av EU:s mest skyddsvärda områden. Nätverket skapades inom EU för att hejda utrotningen av växter och djur och för att skydda deras livsmiljöer. Områdena utses med stöd av två EU-direktiv, antingen fågeldirektivet eller art- och habitatsdirektivet. Alla Natura 2000-områden klassas automatiskt som riksintresse och flertalet är dessutom skyddade som naturreservat.

I Hörby finns Natura 2000-områden som är utpekade utifrån båda direktiven:

- Borstbäcken
- Fjällmossen
- Fulltofta
- Fulltofta-Ringsjön (fågeldirektivet)
- Sniberups fälad
- Timan
- Östra Fulltoftaområdet

Naturreservat

BIOTOPSKYDD SOMRÅDE

Mindre mark- och vattenområden som utgör livsmiljöer för hotade växt- och djurarter eller som annars är särskilt skyddsvärda får förklaras som biotopskyddsområde enligt 7 kap. 11 § miljöbalken. Det finns två olika former av biotopskydd: biotopskydd beslutat i det enskilda fallet och generellt biotopskydd. Beslut om biotopskydd i det enskilda fallet kan fattas av skogsstyrelsen, länsstyrelsen eller kommunen.

I Hörby finns det 31 stycken biotopskydd beslutade av skogsstyrelsen och 1 övrigt biotopskydd beslutat av länsstyrelsen.

Regeringen har beslutat att vissa typer av biotoper är så värdefulla att de ska ha ett generellt biotopskydd. Det betyder att de har ett automatiskt skydd och inte får skadas.

Följande sju biotop typer är generellt skyddade i hela landet:

- Alléer
- Källa med omgivande våtmark i jordbruksmark
- Odlingssäle i jordbruksmark
- Pilevall
- Småvatten och våtmark i jordbruksmark
- Stenmur i jordbruksmark
- Åkerholme

STRANDSKYDD

Generellt strandskydd finns i hela landet och gäller strandzonen, dvs. både land- och vattenområdet som ligger 100 meter från strandlinjen. I vissa strandområden har länsstyrelsen beslutat var strandskyddet ska minskas eller helt upphävas medan det på vissa har utökats upp till 300 meter. Länsstyrelsen i Skåne fattade 1996 var generellt strandskydd skulle gälla, var det skulle minskas eller helt upphävas. För utvidgat strandskydd upp till 300 fattade Länsstyrelsen beslut 2017.

Inom strandskyddat område är det inte tillåtet att utföra några åtgärder som kan påverka djur- och växtlivet negativt eller minska allmänhetens tillgänglighet till strandzonen. Några exempel på åtgärder som inte är tillåtna är att uppföra byggnader eller anläggningar, väsentligt ändra befintliga byggnader eller anläggningar, fälla träd, utföra grävarbeten. Förbudet gäller inte byggnader eller anläggningar som används inom jord- och skogsbruket samt för yrkesfiskare och som inte ska användas för boende. I vissa fall är det dock tillåtet att utföra åtgärder och söka dispens om åtgärden anses vara förenlig med strandskyddets syfte. Dispens söks hos kommunen eller i vissa fall länsstyrelsen.

LANDSKAPSBILDSSKYDD

Området vid Håggenäs kallat ”Öster om Ringsjön” på totalt 350 hektar är avsatt som landskapsbildsskydd och bildades 1969. Landskapsbildsskydd är en äldre skyddsform som bildades med stöd av 19 § naturvårdslagen och ersätts successivt med andra skyddsformer, men fram till dess gäller bestämmelserna i landskapsbildsskyddsområdena.

NATURMINNEN

Sedan 1909 har det funnits möjlighet att skydda ”särpräglade naturföremål” som naturminne. Numera skyddas de enligt miljöbalken. I kommunen finns ett naturminne.

- Ek vid Skiljehus beslutades 1959 och är en ek som är minst 200 år gammal. Eken är fridlyst vilket betyder att det är förbjudet att på något sätt skada trädet.

Skiljehuseken

NATURVÅRDSAVTAL

Naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal som tecknas mellan skogsstyrelsen, länsstyrelsen eller kommunen och markägare som är intresserad av naturvård. Syftet med avtalet är att bevara och utveckla områden med höga naturvärden. I Hörby kommun finns två naturvårdsavtal beslutade av skogsstyrelsen.

- Ädellövskog vid Kvesarumssjön, avtalat 2005
- Ädellövskog vid Elestorp, avtalat 2017

DJUR- OCH VÄXTSKYDD SOMRÅDE

Det är möjligt att skydda till exempel häckande fåglar eller sälkolonier genom att förbjuda tillträde till ett område under vissa av årets månader. Den vanligaste formen är fågelskyddsområden. I Hörby kommun finns ett fågelskyddsområde som ligger i Natura 2000-området Fjällmossen. Fågelskyddsområdet beslutades 1985 och berör även Kristianstad kommun. Området inrättades ursprungligen för att skydda spelplats och häckningslokal för orre.

NYCKELBIOTOPER

En nyckelbiotop är inget skydd i sig, utan ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö idag har stor betydelse för skogens flora och fauna. Där finns eller förväntas finnas rödlistade arter. Begreppet nyckelbiotop och dess definition myntades i oktober 1990.

Kunskapen om var nyckelbiotoperna finns i skogslandskapet är grundläggande och nödvändig för att klara samhällets skogspolitik och målet att bevara den biologiska mångfalden. Nyckelbiotopsinventeringen (NBI) är en biotopinventering där i första hand skogens strukturer och element, men även förekomsten av signalarter kan vara avgörande vid bedömningen. NBI är ett uppdrag från regeringen. I Hörby kommun finns ett stort antal nyckelbiotoper, främst på Linderödsåsen men även vid Lyby och Sextorp finns det områden.

2. STRATEGIER FÖR NATURVÅRDEN

STRATEGIER FÖR NATURVÅRDEN

Naturvårdsprogram för Hörby kommun ska ses som en konkretisering och lokalanpassning av flera nationella miljökvalitetsmål. Framförallt målet ett rikt växt- och djurliv men även målen, levande skogar, levande sjöar och vattendrag, myllrande våtmarker, ett rikt odlingslandskap samt målet en god bebyggd miljö. Programmet ska också ses som en lokalanpassning av ”Naturvårdsprogram för Skåne län” som Länsstyrelsen tog fram 1997 samt ”Naturvårdsstrategi för Skåne” från 2015. Arbetet med att revidera Naturvårdsprogram för Skåne påbörjades med en förstudie under hösten 2019.

Internationellt har Sverige undertecknat flera konventioner och överenskommelser som förpliktigar. Exempelvis Konventionen om biologisk mångfald (FN, Rio 1992) och EU:s strategi för biologisk mångfald. Sedan 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag. De rättigheter som barn har enligt konventionen är en del av de mänskliga rättigheterna som fastställs genom olika internationella överenskommelser. Barnets bästa ska vara en självklar del i allt arbete som berör barn. Barn ska också ges möjlighet att vara delaktiga i alla frågor som berör dem. Barnkonventionen är starkt kopplat till generationsmålet och de nationella miljökvalitetsmålen och det är barnen som kommer få ta konsekvenserna av de beslut som fattas idag. I den kommunala planhierarkin kan naturvårdsprogrammet ses som ett rådgivande underlag i planprocessen på både översikts- och detaljplanenivå.

Strategi för naturvårdsarbetet

Naturvårdsprogrammet för Hörby kommun innehåller fyra övergripande strategier för naturvårdsarbetet i kommunen, numrerade ett till fyra. Tanken är att dessa strategier ska genomsyra allt kommunalt arbete. Exempelvis skötsel och förvaltning av kommunal mark, planarbete, myndighetsutövningen och i kontakter med entreprenörer m.m. De fyra strategierna är:

1. BEVARA OCH UTVECKLA NATUREN

I naturvårdsprogram för Hörby kommun beskrivs totalt 215 objekt. Av dessa berörs åttaoått objekt helt eller delvis av naturreservat, N 2000, generellt biotopskydd, strandskydd eller landskapsbildsskydd. Antingen ett av dessa skydd eller en kombination av dem. För övriga objekt finns det inget skydd förutom att vissa områden i detaljplaner är klassade som natur eller park etc. Det finns objekt där delar utpekats som nyckelbiotop, vilket inte är ett skydd i sig men det visar på att det finns höga värden. Eftersom en del objekt endast delvis berörs av någon form av skydd betyder det att övervägande delen saknar ett reellt skydd mot exploatering och andra åtgärder som kan äventyra naturvärdena. En annan aspekt är hur objekten sköts. Flertalet av programmets objekt kräver skötsel för att naturvärdena ska bestå och utvecklas. Idag saknas skötselplaner för merparten av de beskrivna objekten.

Hörby kommun ska verka för att så många som möjligt av de beskrivna objekten ska bevaras och skötas så att naturvärdena består eller i bästa fall ökar.

2. NYSKAPA, KOMPENSERA OCH RESTAURERA NATURVÄRDEN

Enligt rödlistan (2015) är cirka 10 % av Sveriges växt- och djurarter hotade av utrotning. Orsaken till det är såklart en kombination av flera faktorer där habitatförlust är en starkt bidragande orsak. För att leva upp till det 16:e miljö kvalitetsmålet *ett rikt växt- och djurliv* krävs att kommunen inte bara arbetar med att bevara naturområden utan även där det är möjligt att nyskapa natur som till exempel våtmarker och ängsmarker. I de fall naturområden exploateras eller förändras på så sätt att det har negativ påverkan på växt- och djurliv, ska kommunen ha som målsättning att kompensera de förlorade naturvärdena på ett sådant vis att naturvärdena inte minskar totalt. Vid en eventuell kompensation vid exploatering bör det göras utifrån balanseringsprincipen/skadelindringshierarkin även ekologisk kompensation. Det är även viktigt att motverka fragmentering av och öka konnektiviteten mellan områden – bör vid restaurering, nyskapande och kompensation göras ur ett landskapsperspektiv.

Hörby kommun ska i de fall det är möjligt nyskapa naturområden och i de fall naturområden tas i anspråk till annat om möjligt kompensera, så att det totala naturvärdet inte minskar.

3. ÖKA KUNSKAPEN OCH SPRID ENGAGEMANG FÖR NATUREN

Kunskapen om naturen i kommunen har förbättrats väsentligt på senare år. Flera inventeringar har gjorts och ideella föreningar lägger ner tid och engagemang på att kartlägga naturen. Det finns dock alltid mer vi kan göra och mycket som vi fortfarande har dålig kunskap om. Vissa artgrupper som till exempel rödlistade lavar (1999) och vedlevande insekter (2002) har inventerats i Hörby men till exempel biotopen gräsmarker borde kartläggas ytterligare. Även om allmänhetens kunskap och engagemang för naturen och naturvårdsfrågor har ökat något så är de fortfarande viktiga. Stora befolkningsgrupper lever idag med mycket lite kontakt med naturen. En satsning på att väcka intresse och engagemang för naturen, hos framförallt barn är således inte bara folkbildning utan även en strategi för ett långsiktigt bevarande av kommunens natur. Målet är att med pedagogiska medel väcka intresse och engagemang för naturen. Utan kunskap saknas ofta förståelse och respekt för naturen.

Hörby kommun ska fortlöpande undersöka, inventera och övervaka naturen i kommunen samt sprida kunskap om naturen på ett lustfyllt och intresseväckande vis till tjänstemän, politiker, allmänhet och besökare.

4. LOKAL FÖRANKRING OCH LEVANDE LANDSBYGD

Dialogen mellan markägare och kommuner, besöksnäring och friluftorganisationer är viktig för att nå upp till de utpekade strategierna och kan ske på många olika sätt. Från kommunens sida är det viktigt att avsätta resurser för att på ett tidigt stadium kunna inleda diskussioner med markägare om utvecklingsprojekt för att lättare hitta samförstånd och de bästa lösningarna för båda parter. Att hitta en lokal förankring för nya projekt eller skötsel av befintliga områden kan ofta bidra till mervärden för bygden. Särskilt angeläget är detta inom naturvårdsområdet då den stora merparten av de områden som pekas ut som områden med höga naturvärden ligger på privat mark.

En attraktiv och tillgänglig grönstruktur kan ge mervärden genom att till exempel locka nya besökare till gårdsbutiker och caféer samt locka mer långväga besökare till övernattning på någon av de ”bed and breakfast” som finns runt om på landsbygden. Den gröna besöksnäringen växer och det är viktigt att hitta former för att koppla intäkter från turismen till dem som förvaltar attraktionsvärdet. EU-finansierade miljöstöd för lantbruket och Leader-programmet, med olika typer av samverkansprojekt, är andra möjliga vägar till finansiering.

Hörby kommun ska inom sina beslutsramar stötta de lokala företagen och verka för att det offentliga ”basutbudet” i form av kommunikationer och en god allmän servicenivå så långt som möjligt finns tillgängligt

UTMANINGAR FÖR SÄRSKILDA OMRÅDEN I HÖRBY KOMMUN

Ringsjöbygden

Mosaiken av betesmarker, odlingshinder, alléer, diken, vattendrag och skogsmark i Ringsjöbygden är skyddsvärd. Risk finns för att värdefulla biotoper knutna till betesmarkerna i detta område försvagas om antalet betesdjur minskar. Värdena knutna till vattendrag och sjöar såväl som de många fina betesmarker som finns i det småbrutna landskapet är beroende av fortsatt bete.

Skötsel och brukande

Betesmarker är viktiga miljöer som kräver kontinuerlig skötsel i form av röjningar tillsammans med ett högt betestryck. Stenbundenhet samt åtskilliga stenmurar gör att större maskiner ofta inte går att använda och det gör det dyrt att sköta markerna. Det krävs också hög naturvårdskompetens av den som utför arbetet, framför allt vid röjningar. Ett fortsatt riktat stöd till skötsel av natur- och kulturmiljöer inom jordbruket är därför viktigt för området.

På den jordbruksmark som finns i Ringsjöns närområde finns ett fortsatt stort behov av att begränsa växtnärläcksage och bekämpningsmedelsanvändning. Fortsatta insatser mot övergödning av sjön är nödvändig för att ge bärkraft i till exempel områdets turismnäring och för att säkra dricksvattenförsörjningen.

Skötselplaner i skogsbruket är ett viktigt verktyg för att skydda områdets värdefulla sjöar och vattendrag mot negativa effekter i samband med avverkning och plantering. Särskilda föreskrifter för plantering finns inom vissa delar av området för att bibehålla områdets variation och bevara landskapsbilden. Dessa föreskrifter reglerar även kalavverkning och omföring av lövskog till barrskog.

Turism och rekreation

Besöksnäringen i Ringsjöbygden är stark och fortsatta turismsatsningar kan vara positiva för området om de utformas med hänsyn till naturvärdena. Området bedöms ha attraktiv skog ur besöksperspektiv bland annat på grund av sin trädslagsblandade karaktär. Det är viktigt att arbeta med dessa värden och lyfta fram ett skogsbruk som ger bibehållet eller ökat värde för rekreation.

Ringsjön är ett attraktivt besöksmål, både lokalt och regionalt, med fina rekreativmiljöer för bad och fritidsfiske. Kommunen vill gärna förbättra tillgängligheten till sjön och de intilliggande natur- och kulturmiljöerna. Tankar finns bland annat på ett rekreativstråk med vandringsled längs Ringsjön. Hur och på vilket sätt detta kan genomföras måste utredas vidare.

Mellanbygden

Åkerarealen inom mellanbygden minskar till förmån för skog. Även om djurtätheten fortfarande är hög har bland annat mjölk- och nötköttsproduktionen i området minskat samtidigt som betesarealen ökat. Det minskade betestrycket medför därför risk för igenväxning och aktiv skogsplantering i perifera lägen vilket leder till att områdets omväxlande småskalighet påverkas. Dessutom, eller kanske framför allt, innebär det ett stort hot mot biologiska och kulturhistoriska värden och områdets värde för turismen.

Skötsel och brukande

Träd- och buskrika betesmarker är viktiga miljöer som kräver kontinuerlig skötsel i form av röjningar tillsammans med ett högt betestryck. Stenbundenheten samt stenmurar gör att större maskiner ofta inte går att använda vid röjningar, det kräver enklare redskap och det gör det dyrt att sköta markerna. Dessutom krävs hög naturvårdskompetens av den som utför röjningarna. Att öka kompetensen hos jord- och skogsbrukarna i området är något som kommunen kan arbeta med genom att exempelvis tillgängliggöra kommunens naturvårdsprogram. Förhoppningen är att detta naturvårdsprogram kan ge större fokus på skötsel av de utpekade naturvärdena.

Turism och rekreation

Områdets tysta och lugna miljö är en potential för rekreationsnäringar samtidigt som det är viktigt med planerad exploatering för att inte negativt påverka denna resurs. Genom att inventera och sammanställa de förutsättningar som finns i området avseende turistsatsningar och andra kulturella värden kan nätverk som utvecklar aktiviteter runt de resurser som finns skapas.

Linderödsåsen som tyst och stort friluftsområde bör utvecklas. Ett steg i denna riktning är att aktivt peka ut bullerfria områden i mellanbygden.

Slättbygden

Animalieproduktionen inom slättbygden har minskat samtidigt som växtodlingen intensifierats. Framför allt avspeglas detta i att odlingen av spannmål och ett antal specialgrödor har ökat medan arealen vall minskat. Betesmarkerna inom området har också minskat i snabb takt till följd av minskad djurhållning.

Skötsel och brukande

Området är kraftigt utdikat och bitvis kulverterat. Åtgärder som ger vattnet en längre uppehållstid och en naturlig rening innan det når havet har hög prioritet. Våtmarker, vegetationsfilter, restaurering av diken och tvåstegsdiken är angelägna åtgärder. De bör om möjligt kombineras med skyddszoner, plantering av träd för beskuggning, bete och rekreationsstråk. Dessa åtgärder bidrar även till en fortsatt minskad belastning av växtnäring och bekämpningsmedel, något som är nödvändigt för yt- och grundvatten, angränsande områdens sjöar och Västerhavet i stort.

Inom stora delar av slättbygden dominerar åkermarken helt landskapet. De betesmarker som finns i de östra delarna är viktiga miljöer rika på landskapselement, vilket kräver kontinuerlig skötsel i form av röjningar tillsammans med ett högt betetryck. Precis som inom mellan- och Ringsjöbygden gör stenbundenheten och stenmurarna i landskapet att större maskiner inte kan användas, något som gör skötselåtgärder kostsamma och ställer särskilda krav på utföraren. Att öka kompetensen hos jord- och skogsbrukarna i området är något som kommunen kan arbeta med genom att exempelvis tillgängliggöra kommunens naturvårdsprogram. Förhoppningen är att detta naturvårdsprogram kan ge större fokus på skötsel av de utpekade naturvärdena.

Turism och rekreation

Slättbygden är inte lika attraktiv för rekreation som mellan- och Ringsjöbygden. Avsaknaden på sammanhängande grönstråk, stigar och gångvägar i området gör stora delar av området relativt otillgängligt för boende och turister. Det finns därför ett behov av att förstärka rekreationsmöjligheterna i området och knyta samman strövstråk, stigar och vägnät för att göra landskapet mer tillgängligt för gemene man och underlätta för gång- och cykeltrafik. För detta finns en utvecklingspotential både ur ett lokalt och regionalt perspektiv.

Rest av fäladsmark vid Påarp

RIKTLINJER NATURMILJÖ

För utveckling av kommunens naturmiljöer finns följande riktlinjer för att skapa en god helhetsverkan. Vid tillämpning av riktlinjerna ska alltid avvägning ske i det enskilda fallet och de värden som finns i omgivningen.

Kommunens riktlinjer

Riktlinjer för utveckling av naturmiljöer

- Planera kommunövergripande för att bevara och utveckla regionalt viktiga grönområden och stråk.
- Utveckla nya och befintliga grönstråk inom tätorterna och mellan tätorter och den tätortsnära naturen för att öka tillgängligheten till det omgivande landskapet.
- Knyta samman enskilda stråk och stigar för att öka rörlighet, tillgänglighet och valbarhet inom och mellan områden.
- Undanröja befintliga barriärer och förhindra framtida barriäreffekter i samband med genomförandet av nya infrastrukturprojekt redan i planeringsstadiet.
- Undersöka möjligheten samt att verka för att kollektivtrafikförsörja rekreations- och naturområden.
- Värna värdefull natur i samband med exploatering.

Riktlinjer för bullerfria områden

- Nya bullrande verksamheter, t.ex. tåktor, skjutbanor, sågverk, vindkraftverk, industrier och andra verksamheter som bedriver arbeten utomhus ska inte lokaliseras inom utpekade områden.
- Buller från boende och de areella näringarna måste få förekomma då de ingår i områdena.
- Nya större trafikgenomfarter ska undvikas.
- Bullernivåerna bör på vardagar dagtid klockan 06–18, inte överstiga 40 dBA som ekvivalent ljudnivå. Under kväll och natt klockan 18–06 samt dagtid lördag, söndag och helgdagar bör bullret inte överstiga 35 dBA som ekvivalent ljudnivå. Ljudnivåer över 50 dBA bör inte förekomma nattetid klockan 22–06.

